

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 11: Stavebnictví, architektura a design interiérů

Proměny budovy brandýského gymnázia v čase

Adam Kadeřávek
Středočeský kraj

Čelákovice 15. 2. 2023

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 11: Stavebnictví, architektura a design interiérů

Proměny budovy brandýského gymnázia v čase

**Transformations of the grammar school building in
Brandýs nad Labem – Stará Boleslav over time**

Autoři: Adam Kadeřávek

Škola: Gymnázium J. S. Machara, Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, příspěvková organizace, Královická 668/23, Brandýs nad Labem, 250 01 Brandýs nad Labem – Stará Boleslav

Kraj: Středočeský kraj

Konzultant: Ing. Eva Kospachová

Čelákovice 15. 2. 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval/a samostatně a použil/a jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Čelákovících dne 15. 2. 2023

Adam Kadeřávek

Práce se umístila na 5. místě v celostátní přehlídce 45. ročníku Středoškolské odborné činnosti 2023 v oboru 11 Stavitelství. Data byla rovněž zveřejněna formou třídílného seriálu v brandýských Městských listech a v Našem Polabí.

Tato verze dokumentu je aktualizovaná k 31. 12. 2023.

Poděkování

Velmi děkuji své vedoucí práce Ing. Evě Kospachové za cenné rady, návody a konzultace v průběhu psaní práce. Za výjimečnou ochotu a vstřícnost v nahlížení do školního archivu, pomoci při získávání informací, povolení a domlouvání schůzek děkuji celému vedení, sekretariátu a ekonomickému oddělení Gymnázia J. S. Machara v čele s paní ředitelkou PhDr. Ing. Miroslavou Zachariášovou. Za množství rad a informací z řad pedagogického sboru brandýského gymnázia děkuji Mgr. Andreji Horvátovi, PhDr. Petru Nejedlovi, Ing. Jiřímu Zavadilovi, Mgr. Haně Bláhové, Mgr. Věře Špíglové, PaedDr. Aleně Duhajské a Mgr. Josefu Duhajskému. Mnoho cenných a bohatých informací jsem rovněž získal od bývalé paní ředitelky RNDr. Bohumily Kysilkové, za což jí patří velké díky. Za neobyčejnou snahu a pomoc ve hledání informací o architektce a za prohlídku Gymnázia v Českém Brodě děkuji PhDr. Vladimíru Jakubu Mrvíkovi, Ph.D., profesoru na českobrodském gymnáziu a kurátoru Podlipanského muzea v Českém Brodě. Za pomoc při hledání v archivech děkuji Haně Hauserové, archivářce Městského archivu stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi, a Evě Kryškové, knihovnici a archivářce Oblastního muzea Praha-východ v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi.

Anotace

Tato práce se zabývá budovou brandýského gymnázia. Nejdříve jsou v práci stručně představeny počátky gymnázia jako instituce. Poté obsahuje popis gymnaziální budovy a představuje osoby, které se na její stavbě podílely. Dále jsou nastíněny prameny, na kterých je práce založena. Hlavní náplní práce je sepsání historie budovy gymnázia od návrhů po současnost. Text je navíc obohacen vzpomínkami pamětníků.

Klíčová slova

Gymnázium J. S. Machara; brandýské gymnázium; Ing. arch. Jaroslav Valečka; školní budova; historie budovy; stavebně-historická studie; stavitelství; architektura

Annotation

This term paper focuses on a building of the grammar school in Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. Firstly, the beginnings of the school as an institution are briefly presented. Then, it incorporates the description of the school building and it introduces people who participated in its construction. Furthermore, there are delineated sources of which the work is based on. The main goal of this work is to go through the whole history of the school building from the earliest projects up to the present. The text is also enriched by reminiscences of contemporary witnesses.

Keywords

Gymnázium J. S. Machara; grammar school in Brandýs nad Labem; M. Arch Jaroslav Valečka; school building; history of a building; construction-historical study; civil engineering; architecture

Obsah

Úvod	9
1. Historie brandýského gymnázia v letech 1913–1927	10
2. Návrhy školní budovy	10
2.1. Jaroslav Valečka	11
2.2. Konstantin Sax	11
2.3. Rudolf Herynk	12
3. Charakteristika budovy	12
3.1. Dělení budovy	13
4. Prameny	14
4.1. Písemné prameny	14
4.2. Obrazové prameny	14
4.3. Ústní prameny	15
HISTORIE ŠKOLNÍ BUDOVY	16
5. 20. století	16
5.1. Dvacátá léta	16
5.1.1. Stavba nové školní budovy	16
5.1.2. Slavnostní otevření budovy	17
5.1.3. Ústřední topení	18
5.2. Třicátá léta	18
5.2.1. Opravy a modernizace	18
5.2.2. Ředitelova vila	19
5.2.3. Ústavní zahrada	19
5.2.4. Areál chemie a fyziky	20
5.2.5. Druhá světová válka	20
5.3. Čtyřicátá léta	20
5.3.1. Druhá světová válka	20
5.3.2. Údržba, opravy a modernizace	22
5.3.3. Školní aula	22
5.4. Padesátá léta	23
5.4.1. Instituce sídlící v budově	23
5.4.2. Chemický areál	23
5.5. Šedesátá léta	24
5.5.1. Organizační změny	24
5.5.2. Opravy a modernizace	24
5.5.3. Ústřední topení	25
5.6. Sedmdesátá léta	26
5.6.1. Opravy a modernizace	26
5.6.2. Elektroinstalace	26
5.7. Osmdesátá léta	26

5.7.1. Učebna strojírenství	27
5.7.2. Tělocvična	27
5.8. Devadesátá léta	27
5.8.1. Opravy a modernizace	27
5.8.2. Pamětní deska Josefa Svatopluka Machara	28
5.8.3. Plynofikace kotelny	29
6. 21. století	29
6.1. Nultá léta	29
6.1.1. Opravy a modernizace	29
6.1.2. Venkovní sportoviště	31
6.1.3. Sociální zařízení	31
6.1.4. Hudebna a výtvarný ateliér	31
6.1.5. Učebna biologie	32
6.1.6. Učebny informatiky	32
6.2. Desátá léta	32
6.2.1. Střecha	33
6.2.2. Fyzikální areál	34
6.3. Dvacátá léta	34
7. Nedohledané úpravy	34
7.1. Způsob vytápění	35
7.2. Sochy na hlavním schodišti	35
7.3. Pamětní desky	36
Závěr	37
Seznam použitých pramenů a literatury	38
Literatura	38
Rozhovory	42
Přílohy	43

Úvod

Budova Gymnázia J. S. Machara oslavila loni v listopadu 2022 své 95. výročí od postavení. Budova sice není památkově chráněná, nicméně se jedná o významný architektonický objekt v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi.

Cílem práce je vytvořit přehled historických úprav v budově, které vedly ke stavu, v němž se budova nachází dnes. Okrajově jsou zmíněny organizace, které budovu gymnázia v historii využívaly. Tato práce se nezabývá brandýským gymnáziem jako institucí, nýbrž pouze jeho budovou. K areálu školy patří kromě samotné školní budovy (Královická 668/23) se zahradou i tzv. ředitelova vila (Justina Václava Práška 669/2), kterou se práce zabývá opět pouze okrajově.

1. Historie brandýského gymnázia v letech 1913–1927

Reálné gymnasium arcivévody Karla Františka Josefa bylo oficiálně založeno vydáním Nejvyššího rozhodnutí Františka Josefa I. dne 28. dubna 1913. Gymnázium bylo osmitřídň a své působení zahájilo školním rokem 1913/1914. Dle zakládající smlouvy měl náklady na zřízení pokrýt stát a město se zavázalo zajistit ústavu prostory. Ředitelem se stal biolog Gothard Smolař.¹ Gymnázium od svého založení sídlilo v budově dnešní 3. základní školy v Palachově ulici, kde za první světové války vznikl lazaret. To gymnáziu způsobilo problémy, protože až do roku 1927, kdy se nastěhovalo do vlastní budovy, muselo opakovaně shánět náhradní prostory a do toho se potýkalo s nedostatky finančních prostředků.²

2. Návrhy školní budovy

V rámci navrhování budovy gymnázia proběhly dvě architektonické soutěže. Nejprve hned po založení gymnázia, před první světovou válkou, což vyplývá z návrhů počítajících s názvem Reálné gymnasium arcivévody Karla Františka Josefa [obr. 1]. Po válce se následně cíl vybudovat nové a moderní sídlo pro gymnázium obnovil. Není přesně jasné, v jakém roce se projekt stavby budovy pro gymnázium obnovil, nicméně to bylo ve dvacátých letech, kdy byl brandýským starostou Hugo Bergmann.³

Ze studia vítězných návrhů vyplynulo, že vrchní stavební rada při ministerstvu školství a národní osvěty Ing. arch. Jaroslav Valečka pravděpodobně spolupracoval na návrhu budovy s příbuzným své manželky, stavitelem Konstantinem Saxem. Asi polovina již zmíněných návrhů nese podpis pana Saxe, druhá Valečkův [obr. 2, 3]. V tom případě není jasné, z jakého důvodu není Saxovo spoluautorství na návrhu jinde zmiňováno.

Některé návrhy také pracovaly s tím, že by stejně jako ostatní trakty měl i severní trakt budovy tři nadzemní patra. V této verzi byl v suterénu umístěn areál biologie, v přízemí areál chemie, v prvním patře areál fyziky a ve druhém patře bylo počítáno s kreslírnou a rýsovnou [obr. 4]. Od této verze se nakonec ustoupilo a severní trakt zůstal pouze dvoupatrový.

¹ *Kronika c. k. Reálného gymnasia v Brandýse n/L.* Brandýs nad Labem, 1913 – 1930. Veřejně nepřístupný dokument. s. 1, 3, 4.

² LOYDA, Vladimír, Miloslav TOBRMAN, Zdenka CEJNAROVÁ a Alena KOPČILOVÁ. *Výroční zpráva 1993: 80 let gymnázia v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi.* Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1993, s. 17.

³ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Almanach Gymnázia J. S. Machara: ke 100. výročí založení ústavu.* Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2013, s. 14.

2.1. Jaroslav Valečka

Ing. arch. Jaroslav Valečka se narodil 7. ledna 1874 v Plzni⁴ a zemřel 21. srpna 1939 v Praze.⁵ Žil na pražském Smíchově ve Švédské ulici, v domě č. 1015.⁶ V roce 1906 byl titulován jako c. k. místodržitelství inženýr.⁷ Jeho známou realizací je vodní dílo Les Království na Labi u Dvora Králové, které bylo dokončeno v roce 1920.⁸

Nejvíce se ve své kariéře zaměřoval na návrhy školních budov, kterých byly desítky.⁹ Následující výčet budov by byl ještě širší, pokud by o něm bylo dostupných více informací. Navrhoval školní budovy například v Domažlicích, Dolní Cetni, Turnově, Mladé Boleslavi, Kochánkách,¹⁰ Berouně,¹¹ Českém Brodě [obr. 41] a samozřejmě také v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi [obr. 28].

Budovu brandýského gymnázia nejen navrhl [obr. 28], ale při stavbě i dozoroval. V archivu stavebního úřadu na Městském úřadě v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi je dodnes zachovaný stavební deník s jeho zápisy.

2.2. Konstantin Sax

Ing. arch. Konstantin Sax se narodil 29. října 1874 v Čerčanech a zemřel 9. července 1927 v Čelákovcích.¹² V době navrhování gymnázia žil v Čelákovcích v Kostelní ulici, v domě

⁴ VLČEK, Pavel a ZAHRADNÍK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 2., rozšířené a přepracované vydání. Praha: Academia, 2023. ISBN 978-80-200-3261-4. s. 953

⁵ Podlipanské muzeum v Českém Brodě. *Naše hlasy, List Národního souručenství*, roč. 59, č. 33 dne 2. září 1939, s. 2.

⁶ Národní archiv v Praze, digitalizované pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství 1850–1914, Policejní ředitelství I, konskripce, karton 672, obraz 711.

⁷ VLČEK, Pavel, ed. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0969-8. s. 684.

⁸ Výstavba přehrady. *Přehrada Les Království: bývalá samota Tešnov* [online]. [cit. 2021-12-17]. Dostupné z: <https://prehrada-les-kralovstvi.cz/vystavba/>

⁹ Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslavi, Královická 668, dopis Městského úřadu v Brandýse n. L. pro Okresní správní komisi v Brandýse n. L. k přípravným akcím ke stavbě gymnasia, č. 30, 1924.

¹⁰ *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, s. 684.

¹¹ ŠIMŮNKOVÁ, Hana. *Architektura školních budov postavených v letech 1850–1914 na území dnešního Středočeského kraje* [online]. Praha, 2018 [cit. 2021-12-18]. Dostupné z:

<https://theses.cz/id/w7cfg3/27951713>. Magisterská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Pavel Šopák. s. 85.

¹² HUDEČEK, Karel. *Architektura přelomu pozdního historismu a secese na příkladu díla čelákovického stavitele Konstantina Saxe* [online]. Praha, 2015, [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/83363/BPTX_2011_2_11210_0_314510_0_1_22843.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Petr Macek. s. 11, 19.

č. 23 [obr. 2]. Stavitelskou zkoušku složil v Kolíně v roce 1901.¹³ Jeho o 6 let mladší sestra, Amalie Valečková, rozená Saxová, byla manželkou Ing. arch. Jaroslava Valečky.¹⁴

Mezi realizace, které stojí za zmínku a na kterých se podílel, patří čelákovická radnice, budova dnešní ZUŠ Jana Zacha Čelákovice (Vašátkova 343) spolu se sousedním domem č. p. 385, dále lázeňský dům Výsluní v Lázních Toušeni a další stavby nejen v okolí Čelákovic.¹⁵

2.3. Rudolf Herynk

Arch. Rudolf Karel Herynk byl architekt a stavitel z pražských Vysočan [obr. 48], který se narodil v roce 1885¹⁶ a zemřel 12. prosince 1930 v Praze-Vysočanech. V roce 1912 složil u c. k. místodržitelství zkoušku z pozemního stavitelství.¹⁷ Jeho stavební firma získala zakázku na stavbu gymnázia.¹⁸

3. Charakteristika budovy

Budova gymnázia „je postavena v eklektickém stylu s převahou moderního klasicismu.“¹⁹ Hana Řepková, garantka památkové péče pro Brandýs nad Labem, ještě ale uvádí, že budova je stylově velmi pestrá.²⁰

Celý pozemek gymnázia má výměru 12 120 m², z toho činí 1 585 m² zastavěná plocha budovy gymnázia s nádvořím a 180 m² zastavěná plocha tzv. ředitelovy vily s nádvořím, kterou dnes využívá Základní umělecká škola Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. Zbytek, tj. celkem 10 355 m² tvoří zahrada, která je rozdělena na dvě parcely. První parcelu tvoří fotbalové hřiště

¹³ *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, s. 574.

¹⁴ Národní archiv v Praze, digitalizované pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství 1850–1914, Policejní ředitelství I, konskripce, karton 672, obraz 711.

¹⁵ *Architektura přelomu pozdního historismu a secese na příkladu díla čelákovického stavitele Konstantina Saxe*, s. 21, 25, 72.

¹⁶ Archiv hlavního města Prahy, Soupis pražského obyvatelstva 1830–1910, karton/440, pořadové číslo 280, Popisní arch z roku 1905, 15.6.1908. Dostupné z:

<http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=91FC699596F611E7B83E40618600A675>

¹⁷ *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 2., rozšířené a přepracované vydání. s. 304

¹⁸ BEŠTOVÁ, Tereza. *Hugo Bergmann, poštovník, starosta a politik* [online]. Praha, 2009 [cit. 2021-12-19].

Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/25883/DPTX_2009_1_11410_OSZ_D001_76930_0_81809.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce PhDr. Bohdan Zilynskyj. s. 43.

¹⁹ ŘEPKOVÁ, Hana. *Re: Žádost o konzultaci odborné práce* [elektronická pošta]. Message to: Adam Kadeřávek. 26.9.2022 16:16 [cit. 2023-02-13].

²⁰ *Re: Žádost o konzultaci odborné práce* [elektronická pošta].

a ovál se spodní částí zahrady, druhá parcela je zbytek zahrady okolo budovy a vily.²¹ V budově gymnázia je nyní 28 využívaných učeben a jejich průměrná plocha činí 53,5 m².²²

Součástí realizace bylo i začlenění umění do fasády budovy. Nad vstupním portálem do budovy se tyčí dvě sochy z dílny Jedlička-Chudoba dle návrhu mistra Karla Opatrného, levá představující Jana Ámose Komenského a pravá mistra Jana Husa. [obr. 9] Pod sochami, nad vstupem, se nachází plastika se státním znakem z dílny Rudolfa Vlacha, podobně jako větší plastika na východní fasádě jižního traktu, vytvořená zřejmě na počest desetiletého výročí založení Československé republiky. Její součástí je totiž kromě českého lva ovinutého lipovým a olivovým listím i trojice matky republiky, legionáře a sokola. [obr. 51]²³

Již od postavení byla budova gymnázia připojena k městskému vodovodu i elektřině.²⁴ Část rozvodů vody je stále vedena v olovených trubkách a kanalizace je v trubkách litinových.²⁵ V roce 1995 byl do budovy zaveden plyn²⁶ a od roku 2019 má budova přípojku k veřejné kanalizaci.²⁷

3.1. Dělení budovy

Budova gymnázia disponuje 4 podlažimi a rozsáhlým nevyužitým podkrovím. Na základě různých historických dělení budovy, jako v kronikách nebo v Bímově architektonické studii, používám v této práci rozdělení budovy na 4 trakty: severní, střední, jižní a trakt tělocvičny [obr. 56].

Jižní trakt je význačný hlavním schodištěm s dvoranou. Místnosti jsou namířeny na jih a slouží pro více účelů. V suterénu tohoto traktu nejsou učebny, ale kotelna, dílna školníka, skladové prostory, nebo také šatny a umývárny k tělocvičně. V přízemí se nachází kabinet výchovného poradce, klubovna zájmového kroužku Pátek, zázemí úklidu a byt se samostatným vchodem ze zahrady. V prvním patře se nachází kromě jedné učebny ještě správní místnosti a kanceláře. Ve druhém patře jsou tři kmenové učebny, hudebna a jeden kabinet. Průčelí budovy tvoří jižní fasáda zdobená dvěma již zmíněnými sochami a hodinami.

Trakt tělocvičny tvoří výtvarný ateliér a samotná tělocvična. Traktu chybí suterén, v přízemí je kabinet a tělocvična zabírající i první patro. V prvním patře se nachází balkon k tělocvičně.

²¹ VÝROČNÍ ZPRÁVA za školní rok 2019/2020, s. 2.

²² Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem: Rekognoskace stavebně-technického stavu celého objektu, s. 14.

²³ Výroční zpráva 1927 – 1928, s. 21, 26.

²⁴ Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Brandýse n/L: Školní rok 1927–1928. Brandýs nad Labem, 1928. Veřejně nepřístupný dokument. s. 23.

²⁵ Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem: Rekognoskace stavebně-technického stavu celého objektu, s. 3.

²⁶ Kronika gymnázia 1984–1997. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1984–1997. Veřejně nepřístupný dokument. r. 1996.

²⁷ VÝROČNÍ ZPRÁVA za školní rok 2019/2020, s. 3.

Absentuje sice plnohodnotné druhé patro, ale podkroví nad tělocvičnou je využito jako výtvarný ateliér se dvěma kabinety a místností pro keramickou pec.

Ve středním traktu se nachází zadní schodiště a zároveň většina učeben. Západní, užší část středního traktu tvoří chodba a ve východní části jsou umístěny učebny nebo kabinety. Ve druhém patře je i odborná učebna biologie. V roce 2002 byla vytvořena architektonická studie, která navrhovala, aby byl postaven bezbariérový výtah až do podkroví, ze kterého by ve středním traktu vznikly další tři učebny.²⁸ To zatím nebylo zrealizováno.

V severním traktu se nachází odborné učebny. V suterénu je umístěn areál chemie, v přízemí fyziky a v prvním patře informatiky. Severní trakt je o jedno podlaží nižší, podkroví zatím nebylo využito. Již zmíněná Bímova architektonická studie počítá s jeho budoucím využitím na další učebny.²⁹

4. Prameny

4.1. Písemné prameny

Ze všeho nejdříve bylo třeba prozkoumat materiály, které se nacházejí ve školním archivu přímo v budově brandýského gymnázia. Vzhledem k tomu, že nikdo přede mnou data o změnách týkajících se budovy gymnázia v takovém rozsahu neshromažďoval, bylo potřeba ručně projít všechny školní kroniky, což bylo velmi časově náročné. Kromě školních kronik se zde nachází zbytky výročních zpráv z první a druhé republiky a soubor výročních zpráv od školního roku 1994/1995 do školního roku 2002/2003. Dále se v archivu školy nachází projektové dokumentace k projektům od devadesátých let až po současnost.

Následně jsem navštívil Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi, kde se nachází rozsáhlá korespondence ke stavbě budovy brandýského gymnázia mezi městským úřadem a architekty nebo stavebníky, dále protokoly ke kolaudaci budovy z první republiky, ale také původní stavební deník. Kromě toho je zde projektová dokumentace k části projektů průběžně z celého období existence budovy.

4.2. Obrazové prameny

Největším zdrojem obrazových materiálů byl opět školní archiv. Řada fotografií nemá dataci, u některých se na základě dalších okolností podařilo dataci dohledat nebo alespoň určit perimetr let jejich pořízení. Některé fotografie jsou vystavené na chodbách školy. Starší fotografie v archivu nejsou na rozdíl od těch novějších uspořádané. Část fotografií jsem získal

²⁸ *Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem: Rekognoskace stavebně-technického stavu celého objektu*, s. 12, 14.

²⁹ *Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem: Rekognoskace stavebně-technického stavu celého objektu*, s. 15.

ze školních a studentských kronik, z projektových dokumentací nebo od pamětníků. Kromě fotografií se zde nacházejí Valečkovy půdorysy a jejich upravené kopie.

V Městském archivu stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi se fotografie vesměs nenacházely, naopak to byl významný zdroj z hlediska půdorysů a dalších plánů školy. Nachází se zde kompletní originální soubor stavebních plánů z Herynkovy projekční kanceláře, který byl pro moji práci dalším významným zdrojem. Tyto plány podrobně ukazují, jak budova vypadala čerstvě po dostavbě.

Nakonec jsem navštívil Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, ve kterém byl soubor fotografií pořízených po dostavění budovy z roku 1927 nebo další fotografie budovy gymnázia z první republiky. Mimo to se zde nachází unikátní soubor soutěžně architektonických návrhů budovy gymnázia.

Kromě toho jsem při místním šetření pořídil rozsáhlou fotodokumentaci exteriéru i interiéru budovy za účelem zdokumentování aktuálního stavu budovy pro budoucí badatele.

4.3. Ústní prameny

Práce je také založena na přímém svědectví pamětníků. Nejvýznamnějším zdrojem pro mě byla bývalá studentka, profesorka, zástupkyně a dlouholetá ředitelka gymnázia RNDr. Bohumila Kysilková, která mi poskytla řadu informací a vysvětlila nemálo událostí.

Na základě doporučení pana profesora PhDr. Petra Nejedla, vyučujícího dějepisu na brandýském gymnáziu, jsem si za pomoci vedení školy sjednal schůzku na Gymnáziu v Českém Brodě. Budovu českobrodského gymnázia, jak je již zmíněno, navrhoval Ing. arch. Jaroslav Valečka [obr. 41]. Budova byla postavena v letech 1922–1923 [obr. 42], tudíž jen několik málo let před budovou brandýského gymnázia. Díky tomu byla vhodná pro porovnání a získání dalších podkladů Valečkovy práce. V Českém Brodě mě provedl PhDr. Vladimír Jakub Mrvík, Ph.D., vyučující dějepisu na českobrodském gymnáziu a zároveň kurátor v českobrodském muzeu.

Kromě těchto dvou významných zdrojů jsem některá témata též konzultoval s dalšími pamětníky, profesory brandýského gymnázia, které jmenovitě zmiňuji v Poděkování na začátku této práce.

HISTORIE ŠKOLNÍ BUDOVY

V této části je popsána samotná historie budovy. Pro lepší přehlednost jsou jednotlivá témata rozdělena do sekcí po desetiletích. V sekci Nedohledané úpravy jsem sepsal změny, které se mi nepodařilo dohledat, ale při místním šetření jsem na ně narazil. Pro větší přehlednost je v kulatých závorkách u místností uveden i kód jejich dnešního označení (např. S11, P13, 116, 212, atd.).

5. 20. století

20. století se vyznačuje vysokou heterogenitou jednotlivých období. Největším předělem byla druhá světová válka, která byla pro budovu gymnázia první velkou zkouškou.³⁰ Z dochovaných materiálů lze pozorovat, že před druhou světovou válkou se do budovy masivně investovalo,³¹ zatímco za komunistického režimu v letech 1948–1989 se investovalo pouze do nezbytných oprav, jako byla například rekonstrukce ústředního topení v roce 1960³² nebo nová elektroinstalace v roce 1978.³³ Z období totalitní nadvlády se zároveň dochovalo málo informací z důvodu chybějících výročních zpráv a dokumentace.

5.1. Dvacátá léta

Období 20. let bylo pro Státní reálné gymnasium v Brandýse nad Labem zlomové. Ústav se konečně dočkal vlastní budovy, i když ani to neproběhlo bez problémů. Město Brandýs nad Labem, které se při založení gymnázia smluvně zavázalo k financování školní budovy, se potýkalo s nedostatkem financí.³⁴

5.1.1. Stavba nové školní budovy

Brandýské gymnázium se vlastní budovy dočkalo až po 14 letech své existence. Původní plány sice počítaly s tím, že se gymnázium do svých prostor nastěhuje již 3 roky po svém založení, v roce 1916, to ale překazila válka a poválečný vývoj s ní spojený.³⁵

„... dne 30. října 1924 konalo se v Brandýse n. L. komisionální řízení za účelem stavby nové budovy pro st. reálné gymnasium v Brandýse n. L.“³⁶ Zmíněná schůze byla pro tuto budovu klíčová, protože se definitivně potvrdilo, jak bude budova vypadat. Ministerský rada Jaroslav Valečka, projektant stavby, představil své plány budovy gymnázia včetně změn, které bylo

³⁰ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*. Brandýs nad Labem, 1940–1951. Veřejně nepřístupný dokument. r. 1944, 1945.

³¹ *Kronika Ústavu*. Brandýs nad Labem, 1931–1969. Veřejně nepřístupný dokument. s. 44, 60, 89.

³² *Kronika Ústavu*. Brandýs nad Labem, 1931–1969. Veřejně nepřístupný dokument. r. 1960.

³³ *Kronika 1970–1984*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1969–1984. Veřejně nepřístupný dokument. r. 1978.

³⁴ *Výroční zpráva 1993*, s. 19.

³⁵ *Výroční zpráva 1993*, s. 17.

³⁶ *Kronika c. k. Reálného gymnasia v Brandýse n/L*, s. 266.

nutné provést kvůli finančním úsporám.³⁷ Navázalo se na původní plány, které počítaly s tím, že budova bude postavena na mírně svažité zahradě zvané Na Letné při Toušeňské ulici. Tento pozemek byl ale poměrně podmáčený, což při stavbě způsobilo problémy. Z toho důvodu byl suterén po odvodnění pozemků postaven hned na základové desce, bez sklepů.³⁸

Pod vedením stavitele Rudolfa Herynka se po vysušení pozemku začalo s kladením základů až v srpnu 1925. V létě 1926 byla hrubá stavba školy i ředitelovy vily ve fázi, kdy již měla krovy a kdy se zahájilo omítání zdí v interiéru i exteriéru. Díky příznivému počasí stavba pokračovala poměrně rychle.³⁹

Ke kolaudaci došlo dne 18. listopadu 1927 a budova byla předána k užívání.⁴⁰ Město usilovalo o co nejdřívější převedení vlastnictví na stát nejen z důvodu co nejrychlejšího uvolnění prostor národních škol, ale hlavně kvůli nákladům na vytápění, hlídání staveniště, atd. Řediteli Plickovi se ale nechtělo se stěhováním příliš spíchat, protože budova měla v tu dobu stále četné nedostatky: „... *chyběla ještě osvětlovací tělesa, velká část školního nábytku, aj. – a mimo to budova ještě nebyla náležitě vysušena...*“⁴¹ Přesto byla budova slavnostně otevřena 10. a 11. prosince 1927 a ústav byl přestěhován o vánočních prázdninách. Stát poskytl škole několik mimořádných dotací, jako například na svítidla, zařízení učeben, knihovny, inspekčního pokoje, záclony a koberce do ředitelny, státní vlajky, atd.⁴²

Všechny stavební práce byly dokončeny v roce 1928 včetně modřínového plotu a botanické zahrady v části pozemku mezi východní stranou středního traktu a jižní stranou severního traktu budovy. Postavilo se také tenisové hřiště, které se nacházelo v části zahrady mezi traktem tělocvičny a západní stranou středního traktu, nebo letní cvičiště v místech dnešního basketbalového hřiště.⁴³ Ve spodní části zahrady, kde je dnes fotbalové hřiště a atletický ovál, byl vysázen sad [obr. 10].

Konečná cena se dostala na necelých 6 milionů korun, z toho 4 miliony za veškeré práce a 2 miliony byly úroky ze stavebních půjček.⁴⁴

5.1.2. Slavnostní otevření budovy

Slavnosti k otevření nové budovy byly hojné. V sobotu 10. prosince byl uspořádán slavnostní večer ve dvoraně Sokolovny. Došlo na četné proslovy, recitace, hudební i divadelní vystoupení žáků. Vlastní slavnost se uskutečnila 11. prosince a i přes nepříznivé počasí proběhla na slavnostně vyzdobeném náměstí, kde již od rána hrála kapela. Po uvítacím proslovu tehdejšího starosty města Huga Bergmanna v radniční síni, následoval slavnostní

³⁷ *Kronika c. k. Reálného gymnasia v Brandýse n/L*, s. 266.

³⁸ *Výroční zpráva 1993*, s. 19.

³⁹ *Kronika c. k. Reálného gymnasia v Brandýse n/L*, s. 267, 269.

⁴⁰ *Výroční zpráva 1993*, s. 19.

⁴¹ *Kronika c. k. Reálného gymnasia v Brandýse n/L*, s. 280.

⁴² *Kronika c. k. Reálného gymnasia v Brandýse n/L*, s. 280–282, 284.

⁴³ *Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Brandýse n/L: Školní rok 1927–1928*, s. 23–25.

⁴⁴ *Výroční zpráva 1927–1928*, s. 25–26.

průvod bývalých i současných studentů gymnázia vstříc nové budově. Po zazpívání slavnostního chorálu zaznělo několik proslovů v tělocvičně školy. Po projevech gymnazisté zazpívali státní hymnu, po níž následovala prohlídka ústavu.⁴⁵

5.1.3. Ústřední topení

Hned po nastěhování školy do nového sídla se objevily některé nedostatky a závady nové budovy. Jeden z nejzávažnějších problémů byla neschopnost vytopit především severní trakt i přes plný výkon kotelny. Nejhůře na tom byly místnosti určené chemii. I při mírných mrazech se dokonce stalo, že jedno topné těleso ústředního topení v chemické posluchárně (S11) popraskalo mrazem. Proto muselo být vyměněno a záležitost byla zapsána do protokolu kolaudace ústředního topení, která proběhla 1. března 1928.⁴⁶

Původně se při navrhování nové školní budovy počítalo s tím, že bude budova vytápěna lokálními kamny umístěnými v každé místnosti. Výbor pro stavbu gymnázia se však shodl na tom, že se o 200 000 Kč zvýší rozpočet za účelem zřízení nízkotlakého parního ústředního topení do celé budovy.⁴⁷ Přesto byly pro případ dodatečné potřeby instalování kamen do většiny místností zavedeny komíny.⁴⁸

5.2. Třicátá léta

Ve 30. letech 20. století prošla budova gymnázia drobnými úpravami, byla zcela zařízena a uvedena do plného provozu.⁴⁹ Vzhledem k velikosti budovy gymnázium umožnilo využívání budovy dalším vzdělávacím institucím města.⁵⁰ Ani budovu gymnázia však neminuly projevy počátku druhé světové války.⁵¹

5.2.1. Opravy a modernizace

V roce 1931 byl do školy zaveden telefon. Školní rozhlas byl poprvé zaveden v roce 1939, přičemž mikrofon byl v ředitelně. V každé třídě, včetně tělocvičny a sborovny, byl reproduktor.⁵²

⁴⁵ *Kronika c. k. Reálného gymnasia v Brandýse n/L*, s. 281–282.

⁴⁶ *Kronika c. k. Reálného gymnasia v Brandýse n/L*, s. 282.

⁴⁷ Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslavi, Královická 668, dopis Městského úřadu v Brandýse n. L. pro ředitelství st. reálného gymnasia v Brandýse n. L. k postavení kamen v místnostech administračních, č. 5427, 4.10.1927.

⁴⁸ Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslavi, Královická 668, protokol: předmětem kolaudace nově postavené budovy pro Státní reálné gymnasium v Brandýse n. L., 18.11.1927.

⁴⁹ *Kronika Ústavu*, s. 89.

⁵⁰ *Kronika Ústavu*, s. 4, 7, 14, 15, 19, 29, 33, 54, 72.

⁵¹ *Kronika Ústavu*, s. 119.

⁵² *Kronika Ústavu*, s. 8, 115, 118.

Dveře ke sbírkám a správním místnostem byly opatřeny patentními zámky, které zajišťovaly vyšší bezpečnost. V souvislosti se zabezpečením se také v kronice píše, že byla v roce 1932 opravována školní pokladnice.⁵³

Po zhruba devíti letech své existence, v roce 1935, byla poprvé opravena střešní krytina. Na střeše se také v roce 1933 opravovaly hromosvody, nicméně bez hrotů, které byly nahrazeny až v roce 1934.⁵⁴ Dále byla v roce 1933 odstraněna závada na odpadové trubce ve zdi u kabinetu tělocvičny (P03).⁵⁵

Další drobnou investicí byla koupě železné koule, která byla umístěna na konstrukci s lampou nad hlavními vraty [obr. 16].⁵⁶ Za zmínku také stojí místnost dnešních dívčích šaten (S02), která od začátku sloužila jako sprchy [obr. 5] a v roce 1939 zde proběhla úprava na umývárnu s 30 sprchami a miskami na mýdlo.⁵⁷

5.2.2. Ředitelova vila

Z výnosů o pronájmech vyplývá, že v tzv. ředitelově vile nebydlel pouze úřadující ředitel, ale i školník, a to v suterénním školnickém bytu.⁵⁸ V roce 1931 byl ředitelův byt ve vile rekonstruován, protože došlo ke změně ředitele gymnázia na Jana Vitovského, který se do bytu po rekonstrukci nastěhoval s rodinou.⁵⁹

5.2.3. Ústavní zahrada

Součástí budovy gymnázia byla i rozsáhlá zahrada ohraničená plotem. Původní modřínový plot s betonovou a pískovcovou podezdívkou,⁶⁰ který z velké části slouží dodnes, byl poprvé natřen v roce 1933 a v souvislosti s tím bylo opraveno patero vrat⁶¹. V roce 1934 bylo o velikonočních prázdninách vysázeno 140 stromů, které gymnáziu darovalo ředitelství Státních lesů a statků.⁶² Mimo to ještě ředitelství nechalo v tomto roce zasadit 18 ovocných stromů,⁶³ o kterých však není zmínka, kde přesně byly zasazeny. O rok později přibylo do zahrady ještě 253 okrasných keřů, které daroval ředitel Školkařského závodu v Nových Benátkách, Antonín Velich. Dále byly nahrazeny 3 třešně, které rok předtím uschly.⁶⁴

⁵³ *Kronika Ústavu*, s. 11, 22.

⁵⁴ *Kronika Ústavu*, s. 30, 44, 64.

⁵⁵ *Kronika Ústavu*, s. 27.

⁵⁶ *Kronika Ústavu*, s. 52.

⁵⁷ *Kronika Ústavu*, s. 118.

⁵⁸ *Kronika Ústavu*, s. 3, 21, 104.

⁵⁹ *Kronika Ústavu*, s. 6, 8.

⁶⁰ *Výroční zpráva 1927–1928*, s. 23.

⁶¹ *Kronika Ústavu*, s. 27.

⁶² *Kronika Ústavu*, s. 42.

⁶³ *Kronika Ústavu*, s. 42.

⁶⁴ *Kronika Ústavu*, s. 60.

5.2.4. Areál chemie a fyziky

V dubnu 1936 obdržela škola dotaci na úpravu lavic v chemii pro laboratorní vyučování.⁶⁵ Ještě je ale třeba zmínit, že podle původních půdorysů [obr. 8] a jedné fotografie ze školního roku 1947/1948 [obr. 22], byla v tu dobu ještě laboratoř chemie v dnešním skladu za laboratořemi (S14). To je zřejmé z postavení dveří na chodbu v opačném rohu oproti dnešním laboratořím.

V roce 1937 byla dokoupena jedna skříň na fyzikální sbírky. Ve fyzikální a chemické posluchárně byly v roce 1938 opraveny a přelakovány lavice.⁶⁶ Lavice v posluchárnách (dnes už pouze v posluchárně chemie – S11) jsou původní z roku 1927, což vyplývá z fotografie z roku 1927, na které je fyzikální posluchárna ještě před instalací lavic [obr. 11] a jsou zde vidět původní stupínky s parketami. Vzhledem k tomu, že jsem nedohledal žádnou jinou investici do poslucháren mimo této z roku 1938, usuzuji z toho, že lavice v chemické posluchárně (S11) nebyly měněné a jsou původní. [obr. 55]

5.2.5. Druhá světová válka

Koncem 30. let se na chodu gymnázia projevila počínající druhá světová válka. Již v roce 1938 se píše o trénování přesunu studentů do suterénních místností pro případ útoku.⁶⁷ „*Od 17. března do 5. dubna 1939 bylo v budově ubytováno říšskoněmecké vojsko*“⁶⁸, kvůli čemuž muselo být vyučování střídavě dopoledne a odpoledne, protože měla škola k dispozici pouze 6 učeben. Od konce září do konce listopadu roku 1939 byl v přízemí a suterénu umístěn štáb jednoho vojenského oddílu.⁶⁹

5.3. Čtyřicátá léta

40. léta 20. století byla značně poznamenaná probíhající druhou světovou válkou a dalším poválečným vývojem. Existovalo zde riziko útoku, ale k žádnému nedošlo a budova jako taková tak přežila válku bez závažnějších škod.⁷⁰

5.3.1. Druhá světová válka

Ani budově brandýského gymnázia se nevyhnuly dopady druhé světové války. 26. října 1943 navštívili sídlo gymnázia 4 říšskoněmečtí důstojníci Důstojnické školy z Lodže a navečer 1. listopadu přišel jeden důstojník oznámit, že gymnázium se zabírá. Od 6. do 11. listopadu proběhlo stěhování ředitelovy vily a zařízení gymnázia včetně sbírek do

⁶⁵ *Kronika Ústavu*, s. 77.

⁶⁶ *Kronika Ústavu*, s. 94, 105, 107.

⁶⁷ *Kronika Ústavu*, s. 106.

⁶⁸ *Kronika Ústavu*, s. 113.

⁶⁹ *Kronika Ústavu*, s. 113, 116, 118.

⁷⁰ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1943, 1944.

náhradních prostor. Konkrétně byla knihovna se sbírkami nastěhovaná do budovy nového soudu, na Královické ulici č. p. 915.⁷¹

15. března 1944 Němci uvolnili budovu vyjma druhého patra, nicméně uvolněné prostory nepředali. Po úklidu o velikonočních prázdninách byla výuka v budově 4. dubna zčásti obnovena. Gymnázium se muselo spolu s dalšími organizacemi využívajícími budovu vejít do zbylých prostor.⁷²

Ani tento stav netrval příliš dlouho, protože již 16. dubna 1944 přišly školy i o první patro, do kterého byli umístěni mladí chlapečci, čeští zákopníci z tzv. Technische Nothilfe, neboli technických nouzových sborů. Kombinace vyrušujících vojáků, pokřikujících chlapců z Technische Nothilfe a informací o náletech značně snižovala studijní morálku při vyučování.⁷³

Z kroniky, dle informací topiče Jindry, vyplývá, že na začátku roku 1945 bylo v budově 120 ozbrojených, a proto nebezpečných studentů důstojnické školy. Důstojníci, kteří zde působili jako instruktoři, bydleli v tzv. ředitelově vile. Z budovy gymnázia se údajně dokonce střídalo z kulometu. Tyto skutečnosti zvyšovaly riziko náletu a donutily vedení gymnázia, aby v dubnu nechalo uschovat důležité listiny do trezoru městské spořitelny.⁷⁴

V noci ze 7. na 8. května 1945 opustilo německé vojsko budovu gymnázia. V ranních hodinách už ale stihlo obyvatelstvo budovu vyrabovat, přičemž byly vypáčeny snad všechny zamčené dveře. V budově po vojácích zbylo jen pár slavníků, přileb a protichemických tablet. Mimo to se na terase nad tělocvičnou našlo ještě 50 vojenských bicyklů, které nikdo nestačil odvézt ani ukrást. 8. května 1945 pak v Brandýse došlo hned k několika událostem.⁷⁵ Kolem šesté hodiny ranní se odehrála přestřelka obrněných vozů u budovy nového soudu. Z toho důvodu byly „ihned spuštěny zábrany a u gymnázia postavena barikáda.“⁷⁶ Aby se předešlo drancování, budova byla zabráná českým vojskem. Povolání byli také studenti. Okolo poledne byly zábrany opět odstraněny, protože se neměl Němcům klást odpor.⁷⁷

Po osvobození města obsadila 10. května Rudá armáda tzv. ředitelovu vilu a několik místností v přízemí gymnázia. Při tom byla vyvrácena vrata ředitelovy vily a bylo poškozeno několik stromů. Jinak byl vztah ruských vojáků a místního obyvatelstva údajně bez problémů.⁷⁸

⁷¹ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1944.

⁷² *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1944.

⁷³ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1944.

⁷⁴ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1944.

⁷⁵ ČENĚK, Petr. Po stopách II. světové války v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi. *Městské listy Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi: oficiální noviny Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Městský úřad, 2015, (5). Dostupné také z: <https://www.brandysko.cz/mestske-listy/ds-1403>. s. 8–9

⁷⁶ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1945.

⁷⁷ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1945.

⁷⁸ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1945.

Aby bylo možné obnovit výuku gymnázia ve vlastní budově, bylo potřeba ji nejdříve vyklidit. Pomáhal profesorský sbor, studenti, ale i němečtí zajatci. Na zahradě se musely zahrabat zákopy, ve kterých Němci před odjezdem pálili důvěrné spisy.⁷⁹

Gymnaziální sbírky za války utrpěly značné škody. Opakované stěhování způsobilo, že se rozbilo několik skříní, poztrácelo se mnoho knih a učebnic a dalších předmětů. K tomu všemu došlo v noci z 20. na 21. listopadu 1944 v budově nového soudu k nehodě, při které se poničily sbírky prosakující vodou ze stropu. Jeden z německých úředníků pravděpodobně zapomněl o patro výš zavřít kohoutek vodovodu. Voda byla všude po podlaze a následně kapala ze stropu na dočasně uskladněné sbírky gymnázia.⁸⁰

5.3.2. Údržba, opravy a modernizace

Ve čtyřicátých letech neproběhlo z důvodu nepříznivého období mnoho investičních akcí. V září 1940 se začala využívat nová přezouvárna.⁸¹ V té době ještě nefungoval současný systém šatních skříní na chodbě v suterénu, ale na chodbách byly ve všech patrech na zdech věšáky na kabáty [obr. 17]. Přesné umístění nových botníků se však nepodařilo dohledat.

V rámci řešení problému s nedostatkem základních potravin byla část tehdejší botanické zahrady, dnešní část zahrady „s pingpongovými stoly“, využita na jaře 1941 k pěstování zeleniny a brambor.⁸²

Na podzim roku 1941 byla přestěhována žákovská knihovna do zeměpisného kabinetu.⁸³ Z původních půdorysů Rudolfa Herynka vyplývá, že se zeměpisný kabinet nacházel v dnes již zaniklé místnosti ve druhém patře – dnešní část hudebny (201) a chodba k výtvarnému ateliéru [obr. 6]. Z původních prostor knihovny, dnes klubovna Pátku (P07), vznikla čítárna.⁸⁴ V roce 1949 byla knihovna upravena i pro účely studovny.⁸⁵

Po válce v květnu 1945 byl velký nedostatek řemeslníků. Práce proto musely proběhnout postupně. Přednostně byly opraveny místnosti nezbytné pro chod gymnázia, jako ředitelna, zasedací místnost a sborovna. Až pak byly opraveny třídy. Výuka byla obnovena začátkem června. O letních prázdninách se pokračovalo s nutnými opravami.⁸⁶

5.3.3. Školní aula

Do října 1948 fungovala v prvním patře severního traktu kreslárna, rýsovna a k nim příslušné kabinety [obr. 7, 20]. Vybouráním příčky mezi kabinetem rýsovnou a samotnou rýsovnou

⁷⁹ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1945.

⁸⁰ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1945.

⁸¹ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1940.

⁸² *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1941.

⁸³ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1941.

⁸⁴ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1941.

⁸⁵ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1949.

⁸⁶ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1945.

vznikl nový velkorysý prostor, který od ledna 1949 sloužil jako aula. Původně byly filmy promítány v chemické posluchárně, ale při zařizování auly se na tento účel myslelo a byla zde zřízena i kabina pro promítání. Mimo jiné zde bylo ještě jeviště, na které se chodilo dveřmi z kreslírny.⁸⁷

5.4. Padesátá léta

50. léta na gymnáziu provází nedostatek informací, protože úplně chybí záznamy v kronikách z let 1952–1958. Poslední výroční zpráva je ze školního roku 1947/1948, následně bylo jejich vydávání zakázáno. „Podle informací byly zbylé výroční Zprávy dány jednoduše do sběru. Nebyl zájem navazovat na tradici, spíše naopak.“⁸⁸

Školu jako instituci postihly školské reformy. Gymnázium bylo v roce 1953 zrušeno, stala se z něj nejprve jedenáctiletá a poté dvanáctiletá střední škola.⁸⁹ Na fotografiích [obr. 26, 27] můžeme vidět, jak vypadaly v roce 1953 učebny. Je zde vidět jiný žákovský nábytek, než v letech čtyřicátých [obr. 17].

5.4.1. Instituce sídlící v budově

V roce 1950 bylo nově zřízeno pedagogické gymnázium, které zabíralo druhé patro.⁹⁰ V roce 1959 z něj pak vznikl pedagogický institut, který využíval první a druhé patro, tělocvičnu (P05), fyzikální (P13) i chemickou posluchárnu a dílny v suterénu. Institut sloužil jako vysoká škola pro pedagogy vyučující na základních školách.⁹¹

Jedenáctiletá střední škola v Brandýse nad Labem, která v roce 1953 nahradila gymnázium⁹², měla kvůli pedagogické škole problémy s umístěním tříd, a proto se část tříd učila v náhradních prostorách. Ředitelna a sborovna v tu dobu fungovala v náhradních místnostech. Náhradní ředitelna sídlila v přízemí v dnešním kabinetě výchovného poradce (P08) a sborovna byla v dnešní klubovně Pátku (P07), ale jejich primární působiště bylo v budově dnešní ZŠ v Palachově ulici. Protože nezbylo místo ani na knihovny, byly knihy bez jakéhokoli systému dočasně umístěny v suterénu severního traktu nebo v budově ZŠ. To téměř znemožnilo jejich využívání.⁹³

5.4.2. Chemický areál

U laboratoře chemie se nepodařilo dohledat, kdy přesně byla zrekonstruována. Kvůli chybějícím zápisům v kronikách je nejpravděpodobnější, že rekonstrukce proběhla v rozmezí let 1952–1958. Původně byla laboratoř chemie v místnosti dnešního skladu za laboratoří

⁸⁷ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1948, 1949.

⁸⁸ *Výroční zpráva 1993*, s. 19.

⁸⁹ *Výroční zpráva 1993*, s. 25.

⁹⁰ *Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem*, r. 1950.

⁹¹ *Kronika Ústavu*, r. 1959.

⁹² *Výroční zpráva 1993*, s. 25.

⁹³ *Kronika Ústavu*, r. 1959.

(S14) [obr. 8]. Poslední fotografie, zachycující původní laboratoř, je ze školního roku 1947/1948 [obr. 22]. Následně, někdy v 50. letech, proběhla rekonstrukce, při které se ze zmíněné místnosti (S14) stal kabinet⁹⁴ a při které se laboratoř přesunula do vedlejší místnosti (S13). V rámci této rekonstrukce byly mimo jiné vyměněny dveře z chodby do laboratoře (S13) [obr. 43] a z dnešního kabinetu (S12) do posluchárny (S11) [obr. 44]. Tyto dveře jsou oproti původním nižší a nerespektují profil těch původních, což poškozuje architektonický ráz chodby i posluchárny.⁹⁵

5.5. Šedesátá léta

V 60. letech měla budova adresu Třída Rudé armády 668. Zdejší střední škola se dočkala dalších organizačních změn, mimo to se i rekonstruovalo. Největší investicí bylo kompletně nové ústřední topení (viz dále).⁹⁶

5.5.1. Organizační změny

Od školního roku 1960/1961 je škola dvanáctiletou střední školou a zároveň jí byly administrativně přiřčeny dva čtvrté ročníky výše zmíněného pedagogického institutu. Institut v budově využíval učebny v prvním patře a jednu učebnu ve druhém patře. V průčelí prvního patra byla sborovna střední školy, ředitelny obou ústavů a sklad učebnic, sešitů a dalších pomůcek. Část tříd střední školy se učila v náhradních prostorách.⁹⁷

V roce 1961 škola dostala nový název, Střední všeobecně vzdělávací škola a základní devítiletá škola v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi. Nová instituce měla 23 tříd o 738 žácích a jen 2 třídy se vyučovaly mimo budovu. V lednu 1963 byla sborovna (116), ředitelna (114) a knihovna (118) SVVŠ přesunuta do prvního patra severního traktu kvůli případnému oddělení od základní devítileté školy. K tomu došlo ve školním roce 1964/1965, základní škola dostala na starost správu budovy. SVVŠ zůstalo druhé patro, odborné areály a severní trakt prvního patra.⁹⁸ V roce 1969 se SVVŠ stala opět gymnáziem.⁹⁹

5.5.2. Opravy a modernizace

V listopadu 1961 byly dokončeny stavební úpravy v laboratoři a kabinetu biologie.¹⁰⁰ Je třeba zmínit, že tehdejší kabinet byla úzká místnost, která je dnes spojena s učebnou biologie (212). Dnešní kabinet (213) dříve sloužil jako laboratoř biologie.¹⁰¹

⁹⁴ *Kronika Ústavu*, r. 1959.

⁹⁵ *Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem: Rekognoskace stavebně-technického stavu celého objektu*, s. 9.

⁹⁶ *Kronika Ústavu*, r. 1960, 1961, 1964, 1969.

⁹⁷ *Kronika Ústavu*, r. 1960.

⁹⁸ *Kronika Ústavu*, r. 1961, 1962, 1963, 1964.

⁹⁹ *Almanach Gymnázia J. S. Machara: ke 100. výročí založení ústavu*, s. 20.

¹⁰⁰ *Kronika Ústavu*, r. 1961.

¹⁰¹ *Informace poskytl RNDr. Bohumila Kysilková, ředitelka gymnázia v letech 2001–2019*. Čelákovice, 28.10.2021.

V roce 1962 byla ve druhém patře otevřena ordinace zubaře, která ve škole fungovala až do počátku nového tisíciletí. Nacházela se v místech dnešní hudebny (201). V dubnu 1963 muselo být dočasně uzavřeno zadní schodiště kvůli nebezpečnému porušení základového zdiva, jehož oprava trvala do roku 1965. V roce 1968 byl v budově zaveden nový školní rozhlas¹⁰² a také byla posunuta příčka mezi tehdejší sborovnou (117) a tehdejší knihovnou (118).¹⁰³ Z místnosti s knihovnou (118) se v roce 1969 stala jazyková laboratoř [obr. 29]. Na chodbách byly na podzim roku 1969 položeny linoleové pásy a instalováno obložení. Mimo jiné byla od zbytku školní zahrady plotem oddělena ředitelova vila.¹⁰⁴

5.5.3. Ústřední topení

Podle rozhodnutí komise ze 31. srpna 1959 se mělo kompletně vyměnit původní parovodní ústřední topení za nové, teplovodní.¹⁰⁵ Stavební práce probíhaly od června do září 1960.¹⁰⁶ Byl instalován systém s litinovými radiátory a ocelovými rozvody na principu nuceného oběhu topné vody. Systém měl 5 nezávislých větví, aby se v případě potřeby dala vytápět pouze část budovy.¹⁰⁷

Kvůli osazení 3 nových kotlů na hnědé uhlí se musela nechat prohloubit kotelna (S06) o dalších 20 cm tak, aby byl rozdíl mezi podlahou suterénu a kotelny 190 cm.¹⁰⁸ Namísto systému ručního výtahu na popel se vytvořil východ ven na zahradu, aby se tudy mohl vyvážet popel bezbariérově na kolečku. Původně byly komíny kruhové o průměru 36 cm, což neodpovídalo výkonu nových kotlů, tudíž se muselo přistoupit k rozšíření komínů na 45 × 45 cm směrem do chodeb [obr. 45]. Hlavní rozvody, jež byly opatřeny izolací proti tepelným ztrátám, byly vedeny na konzolách pod stropem v suterénu.¹⁰⁹

Rozvody původního parního ústředního topení byly odstraněny pouze v místech, kde překážely instalaci nového topení, nicméně rozvody ve zdech [obr. 54] a na půdě byly ponechány. Bylo uvažováno o znovupoužití původních parních topných těles i na teplou vodu, k čemuž ale nedošlo.¹¹⁰ 25. prosince 1961 kvůli silnému mrazu –15 °C popraskalo v budově 30 radiátorů. Kvůli tomu se na začátku ledna 1962 nevyučovalo, probíhala totiž oprava radiátorů.¹¹¹

¹⁰² *Kronika Ústavu*, r. 1962, 1963, 1968.

¹⁰³ Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslav, Královická 668, dopis Střední všeobecně vzdělávací školy v Brandýse nad Labem – Staré Boleslav pro Městský národní výbor, ke schválení výstavby příčky, 30.8.1968.

¹⁰⁴ *Kronika 1970–1984*, r. 1969.

¹⁰⁵ NĚMEC, František. *Generální oprava ústředního vytápění: Technický popis*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1960.

¹⁰⁶ *Kronika Ústavu*, r. 1960.

¹⁰⁷ JANOUŠEK, Vladimír. *Generální oprava ústředního vytápění: Technická zpráva*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1960, s. 1.

¹⁰⁸ *Generální oprava ústředního vytápění: Technický popis*.

¹⁰⁹ *Generální oprava ústředního vytápění: Technická zpráva*, s. 2, 3.

¹¹⁰ *Generální oprava ústředního vytápění: Technický popis*.

¹¹¹ *Kronika Ústavu*, r. 1961, 1962.

5.6. Sedmdesátá léta

V 70. letech se organizačně doba uklidnila, gymnázium bylo čtyřleté a v budově sídlilo spolu se základní školou. Největší investicí byla nová elektroinstalace.¹¹²

5.6.1. Opravy a modernizace

V roce 1973 byla opravena střecha [obr. 46]. Z fotografie z roku 1976 [obr. 30] vyplývá, že ve škole už byly lavice a židle, které zde sloužily až do nultých let 21. století.¹¹³ V rámci branné výchovy měla škola k dispozici od roku 1978 vzduchovkovou stělnici [obr. 31, 32], která byla vytvořena z půdy nad tělocvičnou, v místech dnešního výtvarného ateliéru (202). Také se obnovily některé pomůcky v laboratořích a byla zařízena nová učebna administrativy. Do té bylo nakoupeno kromě psacích stolů i 20 psacích strojů.¹¹⁴ Nacházela se v místech dnešní hudebny (201), v bývalém kabinetu, za ordinací zubaře [obr. 6].

5.6.2. Elektroinstalace

Ve druhé polovině roku 1978 probíhaly na gymnáziu rozsáhlé práce na nové elektroinstalaci. Budova tím získala nové, silnější zářivkové osvětlení. Na půdu bylo zavedeno nové žárovkové osvětlení. Původní elektroinstalace z roku 1927 již nestačila, byla poddimenzovaná a navíc byly světelné obvody jištěné společně se zásuvkovými. Stoupačky byly rozděleny na tři větve, z nichž každá měla v jednotlivých podlažích vlastní rozvodnou skříň uloženou ve zdi.¹¹⁵ Tím na chodbách zanikly některé niky. Jedné rozvodné skříni musely ustoupit dokonce i jedny z dveří do kotelny (S06).

5.7. Osmdesátá léta

V 80. letech 20. století nedocházelo z hlediska budovy k výrazným změnám. Základní škola, která v budově gymnázia dlouhé roky sídlila, se od školního roku 1988/1989 přemístila do nově postavené budovy dnešní Základní školy Na Výsluní do Kostelecké ulice.¹¹⁶ V listopadu 1989 došlo ke změně politické situace ve společnosti. K protestům proti komunistické straně se připojila také řada studentů brandýského gymnázia. Před gymnáziem hořely svíčky [obr. 33], někteří studenti a profesori stávkovali v tělocvičně, podepisovaly se petice. V pondělí 20. listopadu došlo k incidentu, kdy tehdejší ředitelka RNDr. Pavla Procházková tělocvičnu i s protestujícími zamkla a vyhrožovala tvrdými sankcemi.¹¹⁷

¹¹² *Kronika 1970–1984*, r. 1973, 1978.

¹¹³ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *VÝROČNÍ ZPRÁVA 2007–2008*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2008. s. 10.

¹¹⁴ *Kronika 1970–1984*, r. 1978.

¹¹⁵ ČAPEK, Jiří. *Rekonstrukce elektroinstalace: Technická zpráva*. Horní Počernice, 1972, s. 1, 4.

¹¹⁶ *Informace poskytla Ing. Jana Kadeřávková, zřádkyně Základní školy v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi, třída Rudé armády 668, v letech 1983–1989*. Čelákovice 28.12.2021.

¹¹⁷ KOLÁŘ, Martin, ADÁŠKOVÁ, Jana. *Osudové roky*. In: GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Almanach Gymnázia J. S. Machara: ke 100. výročí založení ústavu*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2013, s. 8.

5.7.1. Učebna strojírenství

V návaznosti na technicky založené místnosti areálu fyziky byla v místnosti bývalých laboratoří fyziky, v dnešní učebně Z (P16), zřízena v roce 1984 učebna strojírenství, ke které byl o rok později, v roce 1985, vytvořen sklad.¹¹⁸

5.7.2. Tělocvična

Na konci 80. let také došlo ke generální rekonstrukci tělocvičny (P05). Došlo ke kompletní výměně původních parket [obr. 14] za nové, stejně jako u dřevěného obložení [obr. 49]. Kdy přesně k rekonstrukci došlo není jasné, je však jisté, že to bylo ještě před rokem 1989.¹¹⁹ Při rekonstrukci na začátku roku 2023 se na základě dokladu na rubu jedné parkety zjistilo, že parkety byly vyrobeny v roce 1987,¹²⁰ což dohromady zúžilo perimetr možné realizace na 1987–1989.

5.8. Devadesátá léta

Od 90. let již v budově sídlí pouze gymnázium. V rámci školských reforem byl na gymnáziu ve školních letech 1993/1994 a 1994/1995 vedle čtyřletého cyklu přechodně i cyklus sedmiletý. Ze sedmiletého cyklu poté vyšel v roce 1995/1996 cyklus osmiletý. V červnu 1998 gymnázium změnilo název, bylo pojmenováno po básníku Josefu Svatopluku Macharovi.¹²¹

5.8.1. Opravy a modernizace

V budově po spoustu let sídlilo vícero institucí, tudíž nebyl důvod investovat do údržby budovy, protože budova „byla všech“. To se změnilo v 90. letech.

V roce 1993 byla opravena střecha. V dalších letech se lakovala okna.¹²² V tělocvičně se ve školním roce 1995/1996 upravily a přelakovaly parkety. V tomto školním roce byla také opravena laboratoř biologie nacházející se v dnešním kabinetu biologie (213).¹²³ Ve školním roce 1998/1999 bylo na zadním schodišti položeno nové linoleum.¹²⁴

¹¹⁸ *Kronika gymnázia 1984–1997*, r. 1984, 1985.

¹¹⁹ *Informace poskytla Ing. Jana Kadeřávková, studentka gymnázia v letech 1989–1992*. Čelákovice, 28.12.2021.

¹²⁰ *Informace poskytl Mgr. Petr Kváča, vyučující tělocviky na gymnáziu*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 12.1.2023.

¹²¹ *Almanach Gymnázia J. S. Machara: ke 100. výročí založení ústavu*, s. 10, 21.

¹²² GYMNÁZIUM V BRANDÝSE NAD LABEM – STARÉ BOLESLAVI. *Výroční zpráva za školní rok 1994/1995*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1995, s. 2.

¹²³ *Výroční zpráva za školní rok 1994/1995*, s. 2.

¹²⁴ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva za školní rok 1998/1999*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1999, s. 23.

V 90. letech byly do oken v suterénu nainstalovány mříže. Podle slov pamětnice PaedDr. Aleny Duhajské se tak učinilo po incidentu, kdy někdo ze suterénní posluchárny chemie (S11) ukradl televizi s videorekordérem.¹²⁵

V roce 1998 již fungovala nová učebna dějepisu a zeměpisu (S10), kvůli které se ve školním roce 1996/1997 přestěhovaly kabinety dějepisu (S09) a zeměpisu (S08) z druhého patra do suterénu.¹²⁶ Dále byla v provozu nová učebna jazyků (118) a informatiky (117). Ve školním roce 1998/1999 se začalo s postupnou rekonstrukcí venkovních školních sportovišť. Bylo opraveno horní hřiště na volejbal a rozběhly se přípravy na další fáze rekonstrukce.¹²⁷

Školní počítače byly ve školním roce 1995/1996 zapojeny do první školní sítě. Postupně se vybavenost počítači zlepšovala, využívaly se jak k administrativě, tak k výuce informatiky.¹²⁸ Ve školním roce 1994/1995 byl po budově rozveden telefon, jehož rozvody vedou po fasádě budovy [obr. 47].¹²⁹

5.8.2. Pamětní deska Josefa Svatopluka Machara

Od dubna do srpna 1998 probíhala ve dvoraně v prvním patře budovy realizace pamětní desky Josefa Svatopluka Machara, která byla slavnostně odhalena 19. září 1998. Autory jsou doc. ak. arch. Bohumil Chalupníček a prof. ak. soch. Václav Šerák. Jde o neobvyklé řešení funerální architektury, při kterém se významnému českému spisovateli, Josefu Svatopluku Macharovi, dostalo po 56 letech od smrti důstojného uctění památky. [obr. 50]¹³⁰

Původně byla na místě dnešní pamětní desky ve zdi nika [obr. 19] s vystavenou bustou (zřejmě J. A. Komenského), později nahrazena vitrínou. Z původního výklenku byla vytvořena nová nika, do níž byla pietně uložena urna s Macharovými ostatky. Nápad na uložení Macharových ostatků, a s tím související pojmenování gymnázia jeho jménem, dostal tehdejší ředitel a obdivovatel J. S. Machara, PhDr. Miloslav Tobrman, který se při návštěvě kolínského muzea dozvěděl, že básníkovy ostatky jsou v muzejních depozitářích.¹³¹

¹²⁵ Informace poskytl PaedDr. Alena Duhajská, vyučující na gymnáziu od roku 1988. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 17.1.2022.

¹²⁶ *Výroční zpráva za školní rok 1996/1997*, s. 3.

¹²⁷ JIROVSKÝ, Jan. VOLEJTE UČITELI!!!: rozhovor se zástupkyní ředitele paní profesorkou RNDr. Bohumilou Kysilkovou. *No Comment: Školní časopis*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1998 (2). s. 2, 3.

¹²⁸ GYMNÁZIUM V BRANDÝSE NAD Labem – Staré BOLESLAVI. *Výroční zpráva za školní rok 1995/1996*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1996, s. 2.

¹²⁹ *Výroční zpráva za školní rok 1994/1995*, s. 2.

¹³⁰ *Gymnasium v Brandýse nad Labem: Pamětní deska Josefa Svatopluka Machara*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1998. Veřejně nepřístupný dokument.

¹³¹ KYSILKOVÁ, Bohumila. J. S. Machar (1864–1942). *Městské listy Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi: oficiální noviny Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Městský úřad, 2017 (3). Dostupné také z: <https://www.brandysko.cz/mestske-listy/ds-1403>. s. 10.

5.8.3. Plynofikace kotelny

Vzhledem k tomu, že tehdejší kotelna na pevná paliva z roku 1960 začínala být zastaralá a u budovy gymnázia nedlouho předtím vznikla plynová přípojka, vyvstal v roce 1994 nápad na plynofikaci kotelny. Stavební záměr z dubna 1995 počítal s délkou stavebních prací 6–8 týdnů a realizací v červnu až srpnu, nicméně realizace probíhala od září 1995 do října 1996 z důvodu průtahů na straně stavebních firem.¹³²

6. 21. století

21. století je vcelku homogenní období a to zejména proto, že v letech 2001–2019 byla ředitelkou gymnázia RNDr. Bohumila Kysilková.¹³³ Celkově lze říci, že se oproti předchozím obdobím v tomto více investovalo. Zařízení tou dobou již bylo častokrát v havarijním stavu a nutně potřebovalo obměnu.¹³⁴ Ani to ale nemění nic na tom, že ne všechno se své obnovy dočkalo a v blízké budoucnosti bude budova potřebovat nejednu objemnou investici.¹³⁵

6.1. Nultá léta

V říjnu 2001 proběhla na gymnáziu změna zřizovatele z okresu Praha-východ na Středočeský kraj.¹³⁶ Období nultých let v budově gymnázia propojuje řada rekonstrukcí specializovaných učeben, ale zároveň menší udržovací práce včetně postupné výbavy učeben audiovizuální technikou, počítači a novým žákovským nábytkem. Kromě těchto investic se uskutečnily i větší, kterými jsou rekonstrukce sociálního zařízení a venkovních sportovišť.¹³⁷

6.1.1. Opravy a modernizace

Ve školním roce 2003/2004 byly do školy pořízeny nové žaluzie a v listopadu 2007 byla dokončena repase jižních a východních oken včetně těsně přiléhající fasády.¹³⁸ Před repasí údajně padaly kusy fasády na dvůr před hlavní vchod do budovy.¹³⁹ V některých učebnách bylo ve školním roce 2002/2003 položeno nové linoleum. Starý žákovský nábytek v učebnách

¹³² Výroční zpráva za školní rok 1995/1996, s. 2.

¹³³ ČENĚK, Petr. Bohunka končí jako šťastná žena. *Městské listy Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi: oficiální noviny Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Městský úřad, 2019 (7). Dostupné také z: <https://www.brandysko.cz/mestske-listy/ds-1403>. s. 16.

¹³⁴ Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem: *Rekognoskace stavebně-technického stavu celého objektu*, s. 7, 8.

¹³⁵ Výroční zpráva za školní rok 2019/2020, s. 3.

¹³⁶ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva za školní rok 2000/2001*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2001.

¹³⁷ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva 2009–2010*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2010, 10–12.

¹³⁸ *Výroční zpráva 2009–2010*, s. 10, 11.

¹³⁹ *Informace poskytl RNDr. Bohumila Kysilková, ředitelka gymnázia v letech 2001–2019*. Čelákovice, 28.10.2021.

již přesluhoval, a proto byl postupně v letech 2002–2006 nahrazen nábytkem novým.¹⁴⁰ Zadní schodiště bylo opraveno ve školním roce 2007/2008 a v následujícím roce na něm bylo položeno nové linoleum.¹⁴¹

Ve školním roce 2001/2002 byla zařízena nová studovna ve druhém patře, dnes opět učebna (206), nebo také druhá učebna jazyků, ze které je dnes studovna (P09). V tomto školním roce byl také zrekonstruován gymnastický sálek (S07) a o rok později, ve školním roce 2002/2003, byla provedena oprava tělocvičny (P05) a jejího předsálí (P04), při které byly opraveny a částečně vyměněny parkety, malovalo se a bylo opraveno obložení stěn a krytů na topení. Menší proměny se dočkal i „videosálek“, ze kterého je dnes klubovna Pátka (P07) a kde bylo ve školním roce 2004/2005 položeno nové linoleum. Tehdy také proběhla oprava sborovny, při které došlo k vymalování, položení linolea a instalaci žaluzií.¹⁴²

Střešní krytina byla opravena ve školním roce 2002/2003, po které následovala ve školním roce 2004/2005 oprava hromosvodů a zastřešení terasy nad školníkovým bytem, na kterou se vcházelo ze spisovny (104).¹⁴³ V létě 2004 byla rekonstruována větev „A“ dešťové kanalizace, která se nachází před průčelím budovy. Při rekonstrukci bylo položeno nové PVC potrubí, které nahradilo původní litinové. To bylo značně zanesené, pokleslé a při větších dešťových srážkách neumožňovalo dostatečný průtok. Kvůli tomu při vydatnějších srážkách voda stoupala proti spádu přípojky ze suterénu.¹⁴⁴

Ve výročních zprávách se neuvádí, kdy byla vyměněna hlavní jižní brána nebo kdy byla opravena fasáda u vstupního portálu. Podle informací od tehdejší paní ředitelky gymnázia, RNDr. Bohumily Kysilkové, to s největší pravděpodobností bylo před 90. výročí gymnázia, ve školním roce 2002/2003.¹⁴⁵ V následujícím školním roce 2003/2004 byl ještě opraven severní roh budovy, který měl trhliny v tektonickém obkladu.¹⁴⁶

Ve školním roce 2005/2006 proběhlo zasítování školy a to kabinetů i učeben, díky čemuž se mohlo začít s postupným vybavováním kmenových učeben audiovizuální technikou a počítači.¹⁴⁷

¹⁴⁰ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva 2010–2011*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2011, s. 10–12.

¹⁴¹ *Výroční zpráva 2009–2010*, s. 10, 11.

¹⁴² *Výroční zpráva 2010–2011*, s. 10–12.

¹⁴³ *Výroční zpráva 2010–2011*, s. 10.

¹⁴⁴ POLÁČEK, Jaroslav. *Dešťová kanalizace – větev „A“ – rekonstrukce: Technická zpráva*. Chomutov, 2004.

¹⁴⁵ *Informace poskytl RNDr. Bohumila Kysilková, ředitelka gymnázia v letech 2001–2019*. Čelákovice, 28.10.2021.

¹⁴⁶ *Výroční zpráva 2010–2011*, s. 10, 11.

¹⁴⁷ *Výroční zpráva 2009–2010*, s. 10–12.

6.1.2. Venkovní sportoviště

Nový venkovní sportovní areál na gymnáziu byl slavnostně otevřen 14. října 2002. Nahradil původní, již nevyhovující, škvárový ovál a nerovná travnatá hřiště. Po rekonstrukci sportovišť škola disponuje atletickým oválem, dálkařským a vrhařským sektorem, tribunou a třemi různě velkými víceúčelovými hřišti [obr. 36].¹⁴⁸

6.1.3. Sociální zařízení

V průběhu let 2001–2003 probíhaly v budově gymnázia dvě fáze rekonstrukce sociálního zařízení a základního vybavení objektu. Ve školním roce 2001/2002 byly zrekonstruovány dívčí a chlapecké toalety, v tom následujícím byly zrekonstruovány umývárny a sprchy k tělocvičně (S02, S03) a WC pedagogů (101) v prvním patře, do kterého byla dodělána i sprcha. Původní sociální zařízení již zcela nevyhovovalo tehdejší normám a bylo v dezolátním stavu [obr. 35].¹⁴⁹

V rámci rekonstrukce byl v budově gymnázia ve školním roce 2002/2003 také nově zřízen bufet (P01),¹⁵⁰ který se nachází v přízemí budovy. Při této realizaci se také zbouraly příčky s luxfery na chodbě. Tyto příčky rozdělávaly chodbu mezi tehdejší učebnou jazyků, dnešní studovnou (P09) a kmenovou učebnou (P10) [obr. 34] na jedné straně a konec chodby u dívčích toalet na straně druhé. Příčky měly v minulosti za účel oddělení chodby pro pedagogické centrum.¹⁵¹ V suterénu byla také provedena sanace vlhkého zdiva západní nosné stěny, před kterou vlhkost zasahovala z úrovně spáry základové desky až po parapetní římsy okenních otvorů. V opravovaných prostorách se malovalo. Kromě toho proběhla oprava vnějšího odvodnění pláště budovy. Proces vysoušení suterénních prostor se opakoval ještě ve školním roce 2008/2009.¹⁵²

6.1.4. Hudebna a výtvarný ateliér

V lednu 2005 byla dokončena úprava podkroví traktu tělocvičny, při které vznikl zcela nový výtvarný ateliér (202) [obr. 37] se 2 kabinety (203, 204) a místností na keramickou pec (205). Aby byl možný volný vstup z chodby do ateliéru, bylo nutné změnit dispozici v místech bývalé učebny administrativy, čímž vznikla nová chodba. Pro vyrovnání úrovně 2. patra a podkroví nad tělocvičnou byla provedena repase původního dřevěného schodiště (nahrazeno

¹⁴⁸ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Almanach Gymnázia J. S. Machara: k 90. výročí školy*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2003, s. 26.

¹⁴⁹ *Výroční zpráva 2010–2011*, s. 10.

¹⁵⁰ *Výroční zpráva 2010–2011*, s. 10.

¹⁵¹ *Informace poskytl RNDr. Bohumila Kysilková, ředitelka gymnázia v letech 2001–2019*. Čelákovice, 28.10.2021.

¹⁵² *Výroční zpráva 2010–2011*, s. 10.

novým dřevěným schodištěm v říjnu 2023).¹⁵³ Propojením bývalé zubní ordinace a zbylé části bývalé učebny administrativy vznikla nová hudebna (201) se stupínky [obr. 38].¹⁵⁴

6.1.5. Učebna biologie

V dnešní době disponuje učebna biologie (212) velkorysým prostorem, který vznikl spojením dvou místností, a sice původního kabinetu a samotné učebny. Tento nově vzniklý prostor nyní tvoří dvě části: učebna a laboratoř. Skrze tuto multifunkční učebnu (212) je přístupný kabinet biologie (213), který v minulosti býval laboratoří.¹⁵⁵

V roce 2007 byla provedena rekonstrukce odborné učebny biologie (212), jejíž součástí byla, kromě vybavení novým nábytkem, i instalace nového zářivkového osvětlení, nové elektroinstalace, vymalování, repase podkladu a položení nového linolea.

6.1.6. Učebny informatiky

Zadní učebna informatiky (116) [obr. 39] vznikla ve školním roce 2003/2004 z původní učebny hudební výchovy, která se ve školním roce 2001/2002 přesunula do bývalé učebny administrativy. Ve školním roce 2008/2009 pak byla rekonstruovaná přední učebna informatiky (117). Při rekonstrukci byly obě učebny informatiky propojeny posuvnými dveřmi, díky čemuž lze při výuce kombinovat výuku celé třídy nebo jen její části. Mimo to se instalovalo nové zářivkové osvětlení, ethernetové rozvody a nový školní server. Učebna byla postupně vybavována novými počítači a nábytkem.¹⁵⁶

6.2. Desátá léta

První polovina 10. let se nese zejména v duchu instalace moderních technologií do celé budovy,¹⁵⁷ zatímco ta druhá se vyznačuje velkými stavebními úpravami, kterými byla kompletní výměna střešní krytiny a realizace 1. etapy rekonstrukce přírodovědného areálu.¹⁵⁸ V listopadu 2019 byla k výročí událostí z let 1939 a 1989 odhalena pamětní deska k boji za svobodu [obr. 77].

Ve školním roce 2010/2011 byl v kotelně vyměněn bojler, protože původní již byl v havarijním stavu. Ve školním roce 2011/2012 byly revidovány elektrorozvody a opraveno jištění v přízemí a v 1. patře. Ve školním roce 2014/2015 byly také opraveny požární šachty.¹⁵⁹

¹⁵³ POLÁČEK, Jaroslav. *Technická zpráva: Rekonstrukce podkroví nad tělocvičnou: Gymnázium J. S. Machara, Kralovická 668 Brandýs nad Labem – Stará Boleslav*. Chomutov, 2004.

¹⁵⁴ *Výroční zpráva 2010–2011*, s. 11.

¹⁵⁵ *Informace poskytl RNDr. Bohumila Kysilková, ředitelka gymnázia v letech 2001–2019*. Čelákovice, 28.10.2021.

¹⁵⁶ *Výroční zpráva 2010–2011*, s. 10 – 12.

¹⁵⁷ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva 2016/2017*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2017, s. 12, 13.

¹⁵⁸ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva 2018/2019*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2019, s. 7.

¹⁵⁹ *Výroční zpráva 2016/2017*, s. 12, 13.

Ve školním roce 2017/2018 byl do vybraných prostor v areálu gymnázia instalován kamerový systém.¹⁶⁰

Práce probíhaly i v exteriéru, například ve školním roce 2014/2015 byl před hlavním vstupem do budovy zrekonstruován chodník a okolo budovy byly opraveny žlaby na dešťovou vodu. V následujícím školním roce 2015/2016 bylo opraveno jižní oplocení a hlavní brána.¹⁶¹ Ve školním roce 2019/2020 byl opraven severní roh budovy.¹⁶² Ve školním roce 2018/2019 byly v areálu školy ošetřeny stromy. V létě 2019 proběhla rekonstrukce kanalizace a dešťových svodů, při které bylo gymnázium připojeno k veřejné kanalizaci.¹⁶³

6.2.1. Střecha

Na střeše gymnázia byly vždy opraveny pouze úseky, které to již potřebovaly a byly v havarijním stavu. Tak tomu bylo i v prosinci 2010, kdy byly opraveny okapové žlaby a částečně i střešní krytina. Ve školním roce 2011/2012 byly vyspraveny komíny včetně vyvločkování.¹⁶⁴

Ke kompletní rekonstrukci střechy došlo až v roce 2018. V říjnu 2017 byla dokončena projektová dokumentace.¹⁶⁵ Realizace kompletní výměny střešní krytiny na budově gymnázia probíhala ve druhé polovině roku 2018, konkrétně 4. 7. 2018 až 15. 12. 2018.¹⁶⁶ Součástí projektu bylo i kompletní vyklizení půd poté, co zástupci brandýského zámku prošli půdu s tehdejší paní ředitelkou Kysilkovou a přesunuli historicky cenné předměty na zámek.¹⁶⁷

Všechny komíny byly zrekonstruovány, žádný nebyl zrušen, a tím se zachoval architektonický ráz budovy. Každý komín byl opraven a oplechován, stejně jako byla opravena rekonstrukcí dotčená fasáda a římsy. Instalovaly se zpět stávající hromosvody, zatímco klempířské prvky byly pořízeny nové. Klempíři museli dešťové svody z důvodu jejich atypického tvaru ručně ohýbat. Originální krovy se ponechaly, pouze bylo vyměněno laťování a natažena hydroizolace. Na půdě nad tělocvičnou, ve které je výtvarný ateliér, bylo nahrazeno nedostatečné zateplení a k tomu byla osazena nová plastová okna s dvojskly, nahrazující originální dřevěná s jedním sklem. Díky tomu se stala podkrovní vestavba s výtvarným ateliérem více energeticky úsporná. Původní dřevěná střešní okna zůstala zachována. Na půdách byly odstraněny rozvody ústředního topení, které byly v některých částech půdy zavedeny v roce 1960, ale nikdy nebyly zprovozněny.¹⁶⁸

¹⁶⁰ Výroční zpráva 2017/2018, s. 6.

¹⁶¹ Výroční zpráva 2016/2017, s. 13.

¹⁶² VÝROČNÍ ZPRÁVA za školní rok 2019/2020, s. 3.

¹⁶³ Výroční zpráva 2018/2019, s. 7.

¹⁶⁴ Výroční zpráva 2016/2017, s. 12.

¹⁶⁵ Výroční zpráva 2016/2017, s. 14.

¹⁶⁶ Výroční zpráva 2018/2019, s. 6, 7.

¹⁶⁷ Informace poskytla RNDr. Bohumila Kysilková, ředitelka gymnázia v letech 2001–2019. Čelákovice, 28.10.2021.

¹⁶⁸ CHMELOVÁ, Sylva. *Souhrnná technická zpráva: Oprava objektu gymnázia: Výměna střešní krytiny a navazujících konstrukcí*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2017, s. 2, 3.

6.2.2. Fyzikální areál

Jednou z největších investičních akcí v tomto období byla, vedle rekonstrukce střechy, kompletní rekonstrukce fyzikálního areálu. Realizace probíhala mezi lety 2019–2020. Ve všech rekonstruovaných prostorách (P13, P14, P15) byly vyměněny rozvody všech sítí, osvětlení, povrchy podlah a stěn a veškeré vybavení. Původní parkety nahradil nový povrch z PVC. Kromě toho došlo k repasi oken, dveří a radiátorů. Drobné stavební úpravy zahrnovaly jednak zazdění dveří mezi laboratoří a vedlejší učebnou Z (P16) a jednak původního demonstračního průhledu z kabinetu (P14) do posluchárny (P13) [obr. 40].¹⁶⁹

Oprava se netýkala chodby severního traktu, z ní byly pouze převezeny původní, prosklené skříně od fyzikálních sbírek na brandýský zámek.¹⁷⁰

6.3. Dvacátá léta

Na začátku dvacátých let neproběhly žádné rozsáhlé rekonstrukce. V roce 2021 byly v prvním patře repasovány všechny dveře. Do některých učeben a kabinetů (S08, P11, 111, 211) byla v roce 2020 pořízena nová umyvadla. Ve školním roce 2020/2021 došlo k několika přesunům učeben. Z bývalé studovny ve druhém patře se stala učebna (206) a nová studovna vznikla přesunem do bývalé učebny s knihovnou v přízemí (P09). Knihovna byla přesunuta do učebny Z (P16). Dále byla postupně za pomoci studentů, profesorů a jiných dobrovolníků revitalizována zahrada. Mimo jiné proběhla od ledna do března 2023 kompletní rekonstrukce tělocvičny (P05), jejího předsálí (P04) a kabinetu (P03) spočívající ve výměně povrchů podlah a stěn, zavedení internetu, ozvučení a instalaci nové boulderingové stěny v tělocvičně.^{171, 172}

7. Nedohledané úpravy

V této kapitole jsou shrnuté úpravy na budově, na které jsem narazil při zkoumání vlastních i historických fotografií, ale nejsou nikde zdokumentovány. Kvůli tomu nám chybí veškeré detaily a hlavně roky nebo alespoň období, kdy proběhla jejich realizace. Následující neobjasněné změny by mohly být předmětem dalšího zkoumání.

¹⁶⁹ KREJČOVÁ, Katetřina, KREJČÍ, Jana, ed. *Modernizace a rekonstrukce odborné učebny fyziky, odborné laboratoře fyziky a přípravný fyziky na Gymnáziu J. S. Machara: ARCHITEKTONICKO-STAVEBNÍ ŘEŠENÍ: TECHNICKÁ ZPRÁVA*. Hradec Králové, 2017, s. 4–6.

¹⁷⁰ *Informace poskytla RNDr. Bohumila Kysilková, ředitelka gymnázia v letech 2001–2019*. Čelákovice, 28.10.2021.

¹⁷¹ GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *VÝROČNÍ ZPRÁVA o ČINNOSTI ŠKOLY za školní rok 2020/2021*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2021, s. 4.

¹⁷² *Informace poskytla PhDr. Ing. Miroslava Zachariášová, ředitelka gymnázia od roku 2019*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 20.1.2023.

7.1. Způsob vytápění

Navzdory tomu, že množství komínů na střeše mohlo vést k domněnce, že se v budově topilo v každé třídě lokálními kamny na pevná paliva, nic tomu nenasvědčuje. Odjakživa zde bylo zavedeno ústřední topení.¹⁷³ Na druhou stranu máme informace o tom, že byly do většiny místností zavedeny i komíny pro případné doinstalování kamen.¹⁷⁴ Nicméně nejsou záznamy o tom, že by se někdy kamna do budovy instalovala.

Jediná fotografie, na které jsou vidět kamna ve třídě, je z roku 1944 [obr. 18]. Po důkladném prozkoumání jsem ale zjistil, že tato fotografie nebyla pořízena v budově gymnázia, nýbrž v náhradních prostorách pro výuku. To dokazují dveře, které mají jiné zárubně i profily, dále jejich tmavý odstín, který dveře na gymnáziu nikdy neměly a také svítidlo, které se liší od svítidel na gymnáziu té doby [obr. 20].

7.2. Sochy na hlavním schodišti

Kromě „strážců budovy“, mistra Jana Husa a Jana Ámose Komenského,¹⁷⁵ se nacházely uvnitř budovy ještě dvě sochy andílků [obr. 15, 24]. Byly umístěny na pískovcových pylonech na hlavním schodišti ve druhém patře. Na jejich místě dnes zbyl jen pozůstatek kotvení. Dosud se nepodařilo objasnit, za jakých okolností sochy andílků, jež pocházely z dílny Rudolfa Vlacha, zmizely.¹⁷⁶

Pomocí jedné fotografie [obr. 24] jsem ale získal informaci, že sochy na schodišti přežily válku a s ní spojené dočasné změny v uživateli budovy. Ke zmíněné fotografii není oficiální datace, ale díky tomu, že má jako jiné fotografie podobného stylu stejnou paspartu i styl popisků, bylo možné dohledat, že je ze školního roku 1947/1948. První indicií bylo, že na druhé straně zní v popiscích název gymnázia „*Státní reálné gymnasium v Brandýse nad Labem*“. Tento název byl používán do roku 1948.¹⁷⁷ Na popisku této fotografie je však chybně uvedena autorská dílna soch. [obr. 23] Dále byla ve stejném stylu paspartována grafika určená obětím druhé světové války z řad absolventů [obr. 25], což pomohlo zúžit možný perimetr let na 1945–1948. Nakonec bylo posledním a hlavním vodítkem uvedení datace u jedné z fotografií [obr. 21], zachycující zahradu a sportoviště, na které byl uveden právě školní rok 1947/1948.

Nejpravděpodobnějším rokem zmizení soch se zdá být rok 1964. Tři absolventky gymnázia (z let 1959, 1963, 1967), sestry Ivana, Blanka a Jarmila roz. Zdichyncovi, uvádí, že sochy

¹⁷³ *Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Brandýse n/L: Školní rok 1927–1928*, s. 23.

¹⁷⁴ Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslav, Královická 668, protokol: předmětem kolaudace nově postavené budovy pro Státní reálné gymnasium v Brandýse n. L., 18.11.1927.

¹⁷⁵ *Výroční zpráva 1927 – 1928*, s. 21.

¹⁷⁶ Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Staré Boleslav, Královická 668, Stavební deník 57., 31.3.1927.

¹⁷⁷ *Almanach Gymnázia J. S. Machara: ke 100. výročí založení ústavu*, s. 20.

byly z hlavního schodiště sejmuty během letních prázdnin roku 1964.¹⁷⁸ Informaci se zatím nepodařilo definitivně potvrdit z jiných zdrojů.

7.3. Pamětní desky

Na fasádě budovy je umístěna žulová pamětní deska. Na ní je uvedeno, kdo budovu stavěl a projektoval. Je umístěná vpravo nad přízemním oknem v pravém rohu průčelí [obr. 48], které vede z dnešní klubovny Pátku (P07).

V budově gymnázia byly také mramorové pamětní desky ke stavbě gymnázia. Bylo na nich uvedeno, kdy byla stavba provedena, kdo se na její přípravě podílel, atd. [obr. 28]. Desky byly umístěny v hlavním vchodu do budovy, nad schody ve vestibulu [obr. 12, 13]. Na jejich místě jsou dnes jak pamětní deska k druhé světové válce [obr. 52], u které se datace nenašla, tak pamětní deska k boji za svobodu a demokracii z roku 2019 [obr. 53].

Nejsou žádné informace, kdy mohly být původní, mramorové desky odstraněny. Jediné dvě fotografie dokazující umístění desek ve vestibulu, jsou z roku 1927 po dostavění budovy [obr. 12, 13]. Poté jsem našel pouze fotokopie z roku 1966, které zachycují již sejmuté desky [obr. 28]. Žádné další informace k původním pamětním deskám se mi nepodařilo dohledat.

Podobné desky jsou k vidění i na jiných školách. Například na gymnáziu v Českém Brodě jsou ve vchodu původní pamětní desky dodnes [obr. 41]. Trochu jiný případ je Gymnázium Jihlava, kde se také neví, kdy zmizela pamětní deska původně umístěná ve vchodu. V roce 2019 se tam při příležitosti 100. výročí založení českého gymnázia v Jihlavě rozhodli uspořádat sbírku na obnovu této desky. Tato sbírka zatím nebyla ukončena.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Informace poskytly MUDr. Ivana Zdichyncová, absolventka gymnázia roku 1959; Blanka Zdichyncová, abs. g. r. 1963; Mgr. Jarmila Stojčevska-Zdichyncová, abs. g. r. 1967. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 21.8.2023.

¹⁷⁹ TALÁČEK, Milan. Pamětní deska. *Gymnázium Jihlava: Jana Masaryka 1, 586 01 Jihlava* [online]. Jihlava, 14. srpna 2019 [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.gymnaziumjihlava.cz:82/cs/skola/gsto/ucet-deska>

Závěr

Budova Gymnázia J. S. Machara má bohatou historii. Díky úsilí našich předků, kteří důsledně psali kroniky a pořizovali fotografie, se mi podařilo práci vypracovat a uchovat tím příběh této budovy i pro další generace.

V průběhu psaní mé práce jsem získal velké množství informací, mnohem více, než jsem zprvu očekával. Velkou obtíží bylo zjištění podrobností především o osobnostech, které se na projektu stavby budovy podílely. Další překážkou byla absence pamětníků z období prvních zhruba čtyřiceti let budovy. Práce byla velmi časově náročná, a to jak z hlediska hledání informací a provádění místních šetření, tak z hlediska samotného zpracování velkého objemu získaných dat.

Budova gymnázia je kvalitně navržena a i přes nespočet necitlivých a architektonicky poškozujících úprav stále neztratila svého ducha. Právě proto je ale důležité o ni pečovat se zvýšenou architektonickou pozorností. Ideální by byla rehabilitace původního stavu minimálně společných prostor, hlavně povrchů podlah a stěn na chodbách a schodištích.

Na závěr by bylo dobré znovu připomenout, jak moc je potřeba, aby se nadále pokračovalo v podrobném dokumentování úprav v budově. Zásadní je, aby se zachovaly podrobnosti a maličkosti, které nám v danou chvíli mohou připadat nepodstatné, ale jinak by upadly v zapomnění. Věřím, že i v budoucnu budou mít budovu na starosti řádní a zodpovědní uživatelé.

Seznam použitých pramenů a literatury

Literatura

Archiv hlavního města Prahy, Soupis pražského obyvatelstva 1830–1910, karton/440, pořadové číslo 280, Popisní arch z roku 1905, 15.6.1908. Dostupné z: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/permalink?xid=91FC699596F611E7B83E40618600A675>

BEŠTOVÁ, Tereza. *Hugo Bergmann, pošt mistr, starosta a politik* [online]. Praha, 2009 [cit. 2021-1- -19]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/25883/DPTX_2009_1_11410_OSZD001_76930_0_81809.pdf?sequence=1. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu. Vedoucí práce PhDr. Bohdan Zilinskyj.

BÍMA, Pavel. *Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem: Rekognoskace stavebně-technického stavu celého objektu*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2002. Veřejně nepřístupný dokument.

ČAPEK, Jiří. *Rekonstrukce elektroinstalace: Technická zpráva*. Horní Počernice, 1972.

ČENĚK, Petr. Bohunka končí jako šťastná žena. *Městské listy Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi: oficiální noviny Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Městský úřad, 2019 (7). Dostupné také z: <https://www.brandysko.cz/mestske-listy/ds-1403>

ČENĚK, Petr. Po stopách II. světové války v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi. *Městské listy Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi: oficiální noviny Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Městský úřad, 2015, (5), 8 – 9. Dostupné také z: <https://www.brandysko.cz/mestske-listy/ds-1403>

Deník Pappenheimských. Brandýs nad Labem, 1944–1946. Studentská kronika. Veřejně nepřístupný dokument.

Gymnasium v Brandýse nad Labem: Pamětní deska Josefa Svatopluka Machara. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1998. Veřejně nepřístupný dokument.

GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Almanach Gymnázia J. S. Machara: k 90. výročí školy*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2003.

GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Almanach Gymnázia J. S. Machara: ke 100. výročí založení ústavu*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2013.

- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *VÝROČNÍ ZPRÁVA 2007–2008*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2008.
- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva 2009–2010*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2010.
- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva 2010–2011*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2011.
- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva 2016/2017*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2017.
- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva 2017/2018*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2018.
- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva 2018/2019*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2019.
- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *VÝROČNÍ ZPRÁVA O ČINNOSTI ŠKOLY za školní rok 2020/2021*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2021.
- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva za školní rok 1998/1999*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1999.
- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *Výroční zpráva za školní rok 2000/2001*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2001.
- GYMNÁZIUM J. S. MACHARA. *VÝROČNÍ ZPRÁVA za školní rok 2019/2020*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2020. Veřejně nepřístupný dokument.
- GYMNÁZIUM V BRANDÝSE NAD LABEM – STARÉ BOLESLAVI. *Výroční zpráva za školní rok 1994/1995*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1995.
- GYMNÁZIUM V BRANDÝSE NAD LABEM – STARÉ BOLESLAVI. *Výroční zpráva za školní rok 1995/1996*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1996.
- GYMNÁZIUM V BRANDÝSE NAD LABEM – STARÉ BOLESLAVI. *Výroční zpráva za školní rok 1996/1997*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1997.
- HUDEČEK, Karel. *Architektura přelomu pozdního historismu a secese na příkladu díla čelákovického stavitele Konstantina Saxe* [online]. Praha, 2015 [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/83363/BPTX_2011_2_11210_0_31451_0_0_1228_43.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění. Vedoucí práce Petr Macek.
- CHMELOVÁ, Sylva a Juraj DULÍK. *Průvodní zpráva: Oprava objektu gymnázia: výměna střešní krytiny a navazujících konstrukcí*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2017.

CHMELOVÁ, Sylva. *Souhrnná technická zpráva: Oprava objektu gymnázia: výměna střešní krytiny a navazujících konstrukcí*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2017.

JANOŠEK, Vladimír. *Generální oprava ústředního vytápění: Technická zpráva*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1960.

JIROVSKÝ, Jan. VOLEJTE UČITELI!!!: rozhovor se zástupkyní ředitele paní profesorkou RNDr. Bohumilou Kysilkovou. *No Comment: Školní časopis*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1998 (2). s. 2, 3.

Kontakty. *GBL » Gymnázium J. S. Machara* [online]. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2021 [cit. 2022-01-29]. Dostupné z: <https://gbl.cz/kontakty/>

KREJČOVÁ, Kateřina, KREJČÍ, Jana, ed. *Modernizace a rekonstrukce odborné učebny fyziky, odborné laboratoře fyziky a přípravný fyziky na Gymnáziu J. S. Machara: TECHNICKÁ ZPRÁVA VYBAVENOSTI*. Hradec Králové, 2017.

KREJČOVÁ, Kateřina, KREJČÍ, Jana, ed. *Modernizace a rekonstrukce odborné učebny fyziky, odborné laboratoře fyziky a přípravný fyziky na Gymnáziu J. S. Machara: ARCHITEKTONICKO- STAVEBNÍ ŘEŠENÍ: TECHNICKÁ ZPRÁVA*. Hradec Králové, 2017.

Kronika 1970–1984. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1969–1984. Veřejně nepřístupný dokument.

Kronika c. k. Reálného gymnasia v Brandýse n/L. Brandýs nad Labem, 1913–1930. Veřejně nepřístupný dokument.

Kronika gymnázia 1984–1997. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1984–1997. Veřejně nepřístupný dokument.

Kronika Reálného Gymnasia v Brandýse nad Labem. Brandýs nad Labem, 1940–1951. Veřejně nepřístupný dokument.

Kronika Ústavu. Brandýs nad Labem, 1931–1969. Veřejně nepřístupný dokument.

KYSILKOVÁ, Bohumila. J. S. Machar (1864–1942). *Městské listy Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi: oficiální noviny Brandýsa nad Labem – Staré Boleslavi*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav: Městský úřad, 2017 (3). Dostupné také z: <https://www.brandysko.cz/mestske-listy/ds-1403>

LOYDA, Vladimír, Miloslav TOBRMAN, Zdenka CEJNAROVÁ a Alena KOPČILOVÁ. *Výroční zpráva 1993: 80 let gymnázia v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1993.

Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslavi, Královická 668, protokol: předmětem kolaudace nově postavené budovy pro Státní reálné gymnasium v Brandýse n. L., 18.11.1927.

Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslavi, Královická 668, dopis Střední všeobecně vzdělávací školy v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi pro Městský národní výbor, ke schválení výstavby příčky, 30.8.1968.

Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi, Královická 668, Stavební deník 57., 31.3.1927.

NĚMEC, František. *Generální oprava ústředního vytápění: Technický popis*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1960.

Podlipanské muzeum v Českém Brodě. *Naše hlasy, List Národního souručenství*, roč. 59, č. 33 dne 2. září 1939, s. 2.

POLÁČEK, Jaroslav. *Dešťová kanalizace – větev „A“ – rekonstrukce: Technická zpráva*. Chomutov, 2004.

POLÁČEK, Jaroslav. *Technická zpráva: Rekonstrukce podkrovní nad tělocvičnou: Gymnázium J. S. Machara, Královická 668 Brandýs nad Labem – Stará Boleslav*. Chomutov, 2004.

ŘEPKOVÁ, Hana. *Re: Žádost o konzultaci odborné práce* [elektronická pošta]. Message to: Adam Kadeřávek. 26.9.2022 16:16 [cit. 2023-02-13].

SPORTOVNÍ STAVBY LINHART S. R. O. *Technická zpráva: Gymnázium Brandýs nad Labem – atletická dráha, víceúčelové hřiště*. Stará Boleslav, 2002.

ŠEFCŮ, Ondřej. *Architektura: lexikon architektonických prvků a stavebního řemesla*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3120-9.

ŠIMŮNKOVÁ, Hana. *Architektura školních budov postavených v letech 1850–1914 na území dnešního Středočeského kraje* [online]. Praha, 2018 [cit. 2021-12-18]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/w7cfg3/27951713>. Magisterská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění. Vedoucí práce Pavel Šopák.

TALÁČEK, Milan. Pamětní deska. *Gymnázium Jihlava: Jana Masaryka 1, 586 01 Jihlava* [online]. Jihlava, 14. srpna 2019 [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <https://www.gymnaziumjihlava.cz:82/cs/skola/gsto/ucet-deska>

Technická zpráva: generální oprava ústředního vytápění. Brandýs nad Labem, 1959. Veřejně nepřístupný dokument.

Vikýř a volské oko. *Röben* [online]. [cit. 2022-01-18]. 2021. Dostupné z: <https://roben.com.cz/rady/rady-strecha/rady-pokryvace/vikyr-a-volske-oko>

VLČEK, Pavel a ZAHRADNÍK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. 2., rozšířené a přepracované vydání. Praha: Academia, 2023. ISBN 978-80-200-3261-4.

VLČEK, Pavel, ed. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0969-8.

Výroční zpráva Státního reálného gymnasia v Brandýse n/L: Školní rok 1927–1928. Brandýs nad Labem, 1928. Veřejně nepřístupný dokument.

Výstavba přehrady. *Přehrada Les Království: bývalá samota Tešnov* [online]. [cit. 2021-12-17]. 2017. Dostupné z: <https://prehrada-les-kralovstvi.cz/vystavba/>

ŘEPKOVÁ, Hana. *Re: Žádost o konzultaci odborné práce* [elektronická pošta]. Message to: Adam Kadeřávek. 26.9.2022 16:16 [cit. 2023-02-13].

Rozhovory

Informace poskytl Ing. Jiří Zavadil, vyučující technického kreslení na gymnáziu. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 18.11.2021.

Informace poskytla Ing. Jana Kadeřávková, zřádkyně Základní školy v Brandýse nad Labem – Staré Boleslavi, třída Rudé armády 668, v letech 1983–1989. Čelákovice, 28.12.2021.

Informace poskytl Mgr. Petr Kváča, vyučující tělocviku na gymnáziu. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 12.1.2023.

Informace poskytla PaedDr. Alena Duhajská, vyučující na gymnáziu od roku 1988. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 17.1.2022.

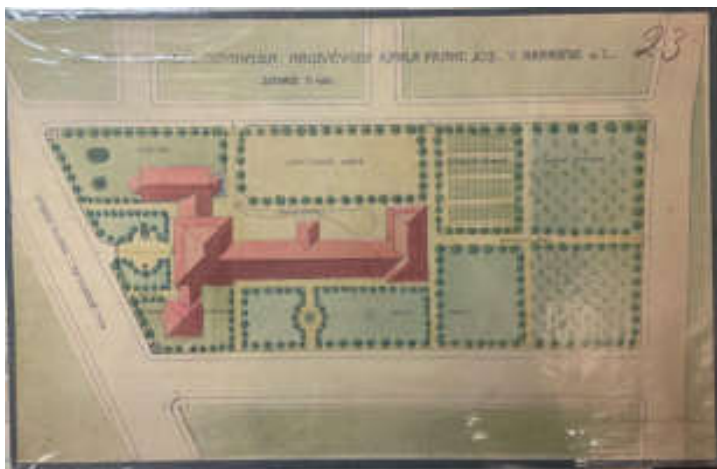
Informace poskytla PhDr. Ing. Miroslava Zachariášová, ředitelka gymnázia od roku 2019. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 21.1.2022.

Informace poskytla RNDr. Bohumila Kysilková, ředitelka gymnázia v letech 2001–2019. Čelákovice, 28.10.2021.

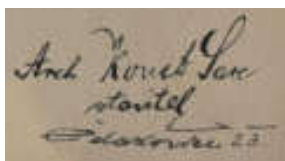
Informace poskytly MUDr. Ivana Zdichyncová, absolventka gymnázia roku 1959; Blanka Zdichyncová, abs. g. r. 1963; Mgr. Jarmila Stojčevska-Zdichyncová, abs. g. r. 1967. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 21.8.2023.

Přílohy

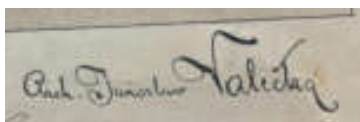
Vzhledem k tématu práce jsou přílohy řazeny chronologicky.

[obr. 1] *Návrh č. 23: NÁVRH C. K. REÁLNÉHO GYMNASIA ARCIVÉVODY KARLA FRANT. JOS. V BRANDÝSE NAD LABEM* [půdorys]. [1913]. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

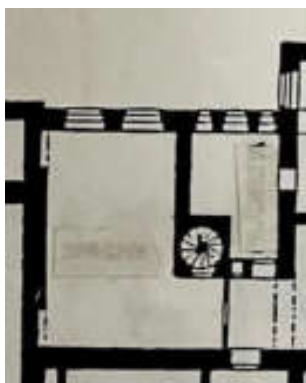
[obr. 2] KADERÁVEK, Adam. *Podpis Konstantina Saxe: Návrh Reálného gymnázia v Brandýse nad Labem* [fotografie]. 2021. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

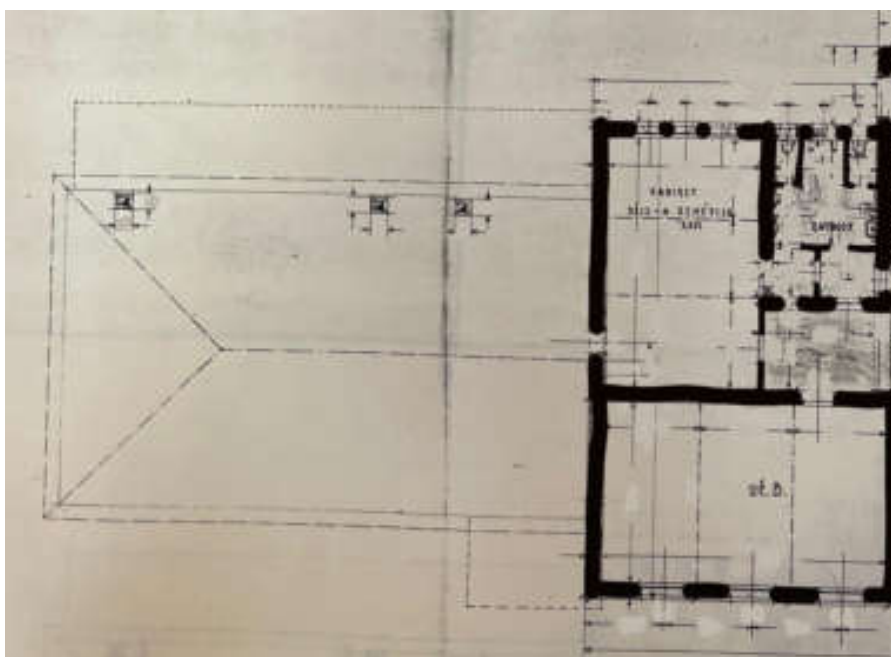
[obr. 3] KADERÁVEK, Adam. *Podpis Jaroslava Valečky: Návrh Reálného gymnasia v Brandýse n/L* [fotografie]. 2021. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

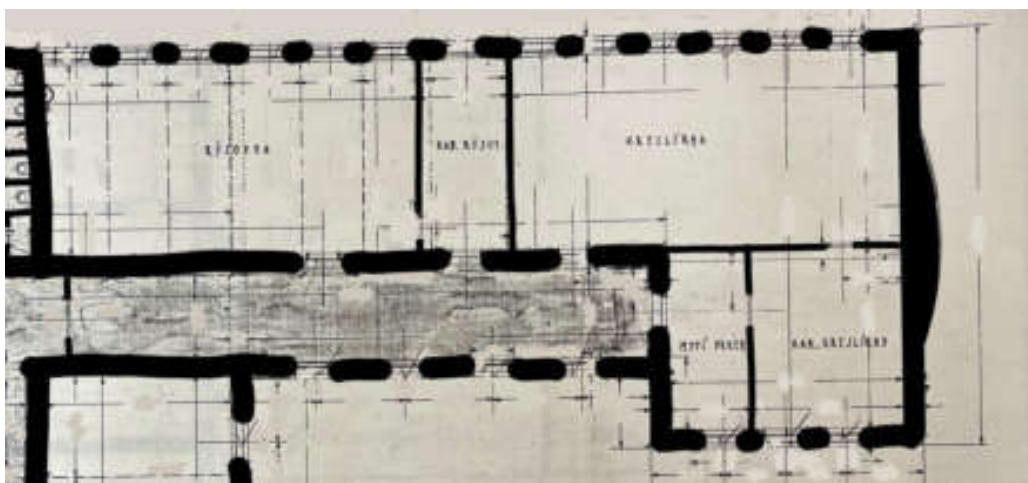
[obr. 4] SAX, Konstantin. *Návrh Real. Gymnasia v Brandýse n. Labem: Pohled zprědu* [nárys]. [1924]. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

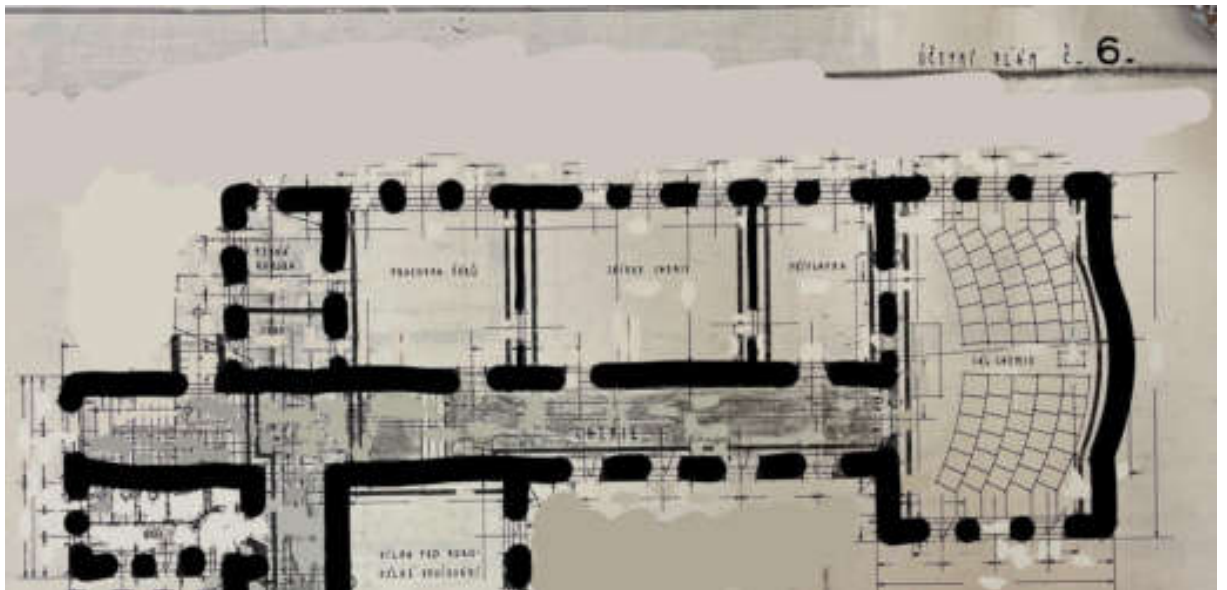
[obr. 5] VALEČKA, Jaroslav. *Plány nové školní budovy: Suterén* [půdorys]. Měřítko 1:20. Praha, [1924]. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 6] HERYNK, Rudolf. *Účetní plán č. 9: II. patro* [půdorys]. Měřítko 1:100. [1924]. Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslavi. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 7] HERYNK, Rudolf. *Účetní plán č. 8: I. patro* [půdorys]. Měřítko 1:100. [1924]. Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslavi. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 8] HERYNK, Rudolf. *Účetní plán č. 6: Souterrain* [půdorys]. Měřítko 1:100. [1924]. Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslavi. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 9] MÖLLER. [Státní reálné gymnásium v Brandýse n/L: hlavní vchod] [fotografie]. 1927. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 10] MÖLLER. [Státní reálné gymnasium v Brandýse n/L: zahrada] [fotografie]. Praha, 1927.
Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 11] MÖLLER. [Státní reálné gymnasium v Brandýse n/L: fyzikální posluchárna] [fotografie].
1927. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 12] MÖLLER. [Státní reálné gymnasium v Brandýse n/L: pamětní deska ve vchodu] [fotografie].
1927. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

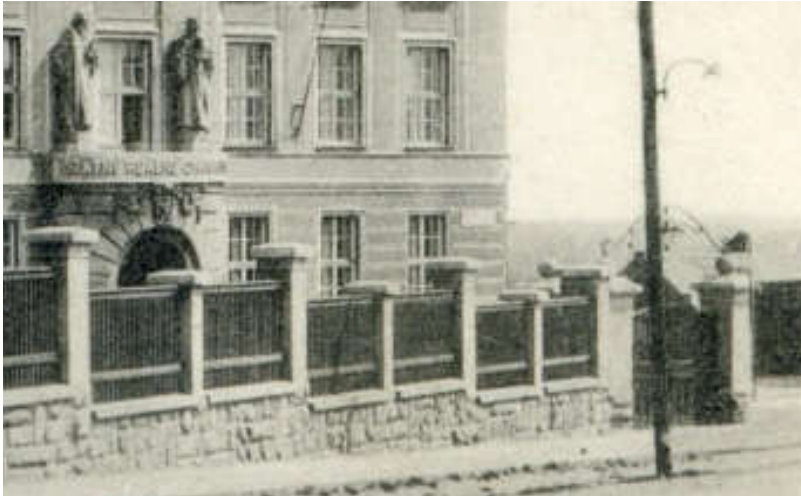
[obr. 13] MÖLLER. [Státní reálné gymnasium v Brandýse n/L: pamětní deska ve vchodu] [fotografie]. 1927. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 14] MÖLLER. [Státní reálné gymnasium v Brandýse n/L: tělocvična] [fotografie]. 1927. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 15] MÖLLER. [Státní reálné gymnasium v Brandýse n/L: hlavní schodiště] [fotografie]. 1927. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 16] *Brandýs n. L.: Státní reálné gymnásium* [výřez fotografie]. [1931]. Oblastní muzeum Praha-východ Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 17] *Bohapustý zmatek, panující na chodbě při vynášení lavic* [fotografie]. 1944. In: *Deník Pappenheimských*. Brandýs nad Labem, 1944–1946. Studentská kronika. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 18] *Veselá zábava se rozproudila* [fotografie]. 1944. In: *Deník Pappenheimských*. Brandýs nad Labem, 1944–1946. Studentská kronika. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 19] *Páni okupanti přicházejí, Odyssea stěhovací začíná...* [fotografie]. 1944. In: *Deník Pappenheimských*. Brandýs nad Labem, 1944–1946. Studentská kronika. Veřejně nepřístupný dokument.

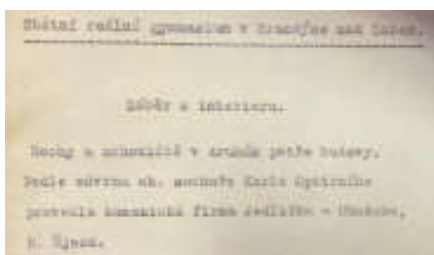
[obr. 20] *Několik momentek z maturit* [fotografie]. 1946. In: *Deník Pappenheimských*. Brandýs nad Labem, 1944–1946. Studentská kronika. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 21] *Státní reálné gymnásium v Brandýse nad Labem: Tělesná výchova na letním cvičišti* [fotografie]. 1947/1948. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 22] *Státní reálné gymnásium v Brandýse nad Labem: Praktické cvičení chemické* [fotografie]. [1947/1948]. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 23] *Státní reálné gymnásium v Brandýse nad Labem: Záběr z interieru* [popisek fotografie]. [1947/1948]. Anotace fotografie zezadu. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 24] *Státní reálné gymnásium v Brandýse nad Labem: Záběr z interieru* [fotografie]. [1947/1948]. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 25] *Státní reálné gymnasium v Brandýse nad Labem: Oběti nacistické persekuce* [fotokopie, originál nedostupný]. [1947/1948]. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 26] *Ruština* [fotografie]. [1953]. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 27] *Přírodopis* [fotografie]. [1953]. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 28] *Desky umístěné ve vchodu gymnázia* [fotokopie, originál nedostupný]. [1966]. Archiv stavebního úřadu v Brandýse nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 29] [Nová jazyková laboratoř] [fotografie]. 1969. In: *Kronika 1970–1984*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1969–1984, r. 1969. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 30] [Výuka první pomoci] [fotografie]. 1976. In: *Kronika 1970–1984*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1969–1984, r. 1976. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 31] [Vzduchovková střelnice] [fotografie]. 1979. In: *Kronika 1970–1984*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1969–1984, r. 1979. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 32] [Vzduchovková střelnice: schodiště] [fotografie]. 1979. In: *Kronika 1970–1984*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 1969–1984, r. 1979. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 33] [Zapálené svíčky před gymnáziem v reakci na protesty v listopadu 1989] [fotografie]. 20.11.1989.

[obr. 34] [Chodba v přízemí při oslavách 80. výročí gymnázia] [fotografie]. 1993. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 35] *WC chlapci: stávající stav* [fotografie]. [2000]. In: *Rekonstrukce sociálního zařízení I. etapa*. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, 2000. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav.

[obr. 36] VODĚRA, Kamil. [Gymnázium J. S. Machara: pohled od severu] [fotografie]. 2003.

[obr. 37] VEDRALOVÁ, Hana. [Otevření nového výtvarného ateliéru] [fotografie]. 2005. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 38] VEDRALOVÁ, Hana. [Otevření nové učebny hudební výchovy] [fotografie]. 2005. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 39] VEDRALOVÁ, Hana. [Prima při výuce informatiky] [fotografie]. 2005. Gymnázium J. S. Machara Brandýs nad Labem – Stará Boleslav. Veřejně nepřístupný dokument.

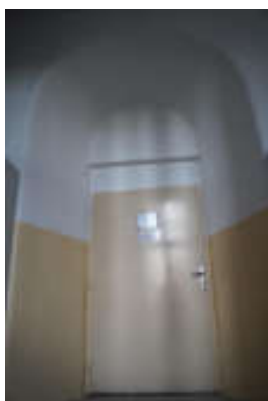
[obr. 40] VEDRALOVÁ, Hana. [Rekonstrukce fyzikálního areálu: pohled z laboratoře do kabinetu] [fotografie]. 2019. Veřejně nepřístupný dokument.

[obr. 41] KADERÁVEK, Adam. *Deska umístěná ve vchodu gymnázia v Českém Brodě* [fotografie]. 2021.

[obr. 42] KADERÁVEK, Adam. *Fasáda Gymnázia v Českém Brodě: Venkovní pamětní kámen* [fotografie]. 2021.

[obr. 43] KADERÁVEK, Adam. *Dveře do laboratoře chemie* [fotografie]. 2021.

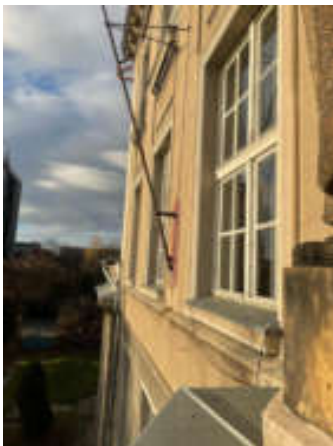
[obr. 44] KADERÁVEK, Adam. *Posluchárna chemie* [fotografie]. 2021.

[obr. 45] KADERÁVEK, Adam. *Zřetelné rozšíření komínů na chodbě ve druhém patře* [fotografie]. 2021.

[obr. 46] KADERÁVEK, Adam. *Omítka na půdě: oprava střechy* [fotografie]. 2021.

[obr. 47] KADERÁVEK, Adam. *Pohled z balkonu na průčelí budovy* [fotografie]. 2021.

[obr. 48] KADERÁVEK, Adam. *Pamětní deska umístěná na fasádě budovy brandýského gymnázia* [fotografie]. 2021.

[obr. 49] KADERÁVEK, Adam. *Tělocvična: pohled z galerie* [fotografie]. 2021.

[obr. 50] KADERÁVEK, Adam. *Pamětní deska Josefa Svatopluka Machara* [fotografie]. 2022.

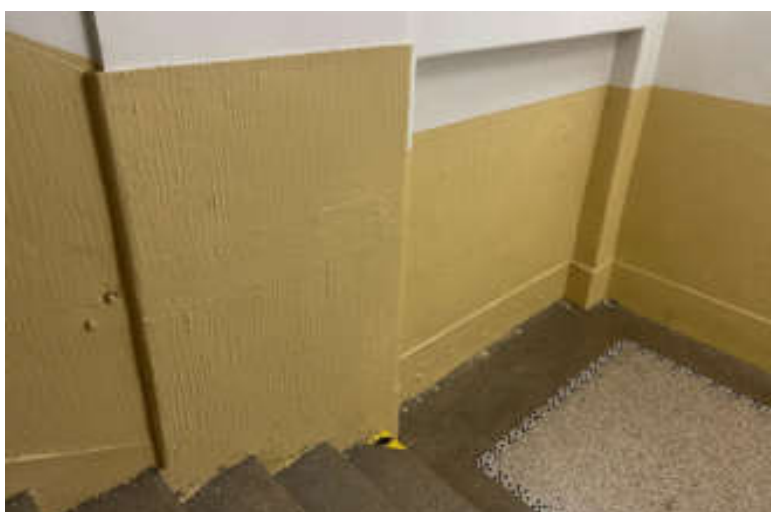
[obr. 51] KADERÁVEK, Adam. *Plastika k výročí založení Československé republiky* [fotografie]. 2021.

[obr. 52] KADERÁVEK, Adam. *Pamětní deska obětí druhé světové války: Vstup do budovy brandýského gymnázia* [fotografie]. 2022.

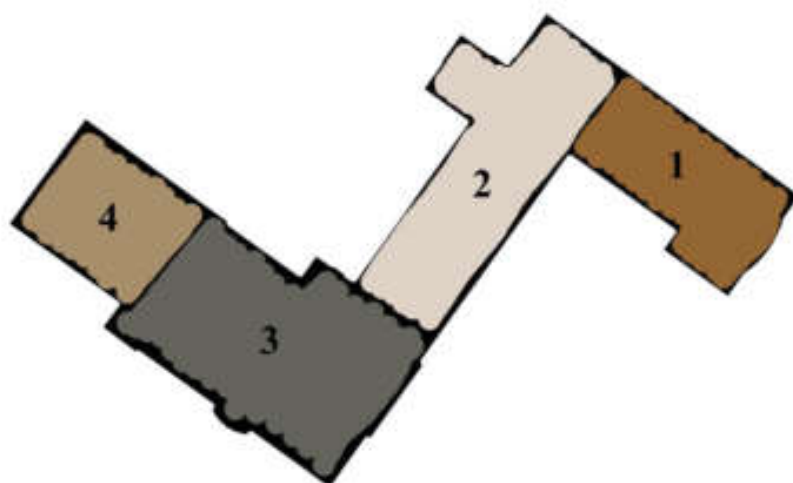
[obr. 53] KADERÁVEK, Adam. *Pamětní deska z roku 2019: Vstup do budovy brandýského gymnázia* [fotografie]. 2022.

[obr. 54] KADERÁVEK, Adam. *Zbytky rozvodů původního ústředního topení: hlavní schodiště v mezipatře nad suterénem* [fotografie]. 2022.

[obr. 55] KADERÁVEK, Adam. *Celkový pohled na posluchárnu chemie* [fotografie]. 2022.

- 1. Severní trakt
- 2. Střední trakt
- 3. Jižní trakt
- 4. Trakt tělocvičny

[obr. 56] KADERÁVEK, Adam. *Rozdělení traktů v budově* [počítačová grafika]. 2022.